

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

▪ RØNSHOVED ▪

HØJSKOLES AARSSKRIFT

Men immer det dages dog paany
hvor Hjerterne Morgen vente-

HØJSKOLEN VED FLENSBORG FJORD

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1945

▪ RØNSHOVED ▪

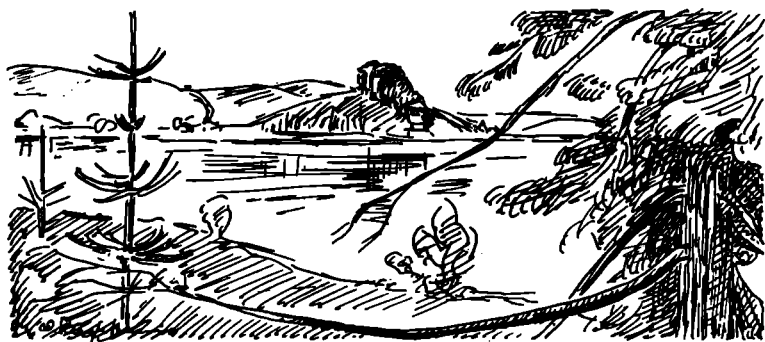
HØJSKOLES AARSSKRIFT

Men immer det dages dog paany
hvor Hjerterne Morgen vente-

HØJSKOLEN VED FLENSBORG FJORD

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1945

HVIS ET FOLK VIL LEVE —

De var festlige, disse Dage i Maj. Særligt festlige maaske for os hernede. Vi havde Skyttegravene saa at sige uden for vore Vinduer. Baade Rygterne og Radioen fortalte, at disse Skyttegrave meget snart vilde blive fyldt med tyske Soldater, og saa vilde Kampen inden længe komme til at staa netop her. Montgomery og hans Mænd gik frem med voldsom Hast. Særligt lydhøre Mennesker kunde allerede høre Kanontordenen i det fjerne. Hvor mange Dage eller Timer vilde det vare, inden vi havde ham her? Og hvad saa?

Den første Maj kom med sine Fredsrygter, og vi begyndte allerede saa smaat at fejre Freden. Men den tredie bombede Englænderne i Kollund, hvor flere Huse molesteredes. Nej, vi havde nok et Stykke tilbage endnu. Men saa kom den fjerde Maj. Om Aftenen udtalte Speakeren fra England sit berømte: »Et Øjeblik« — der kom en kort Pause, hvor der blev stille i hele Verdensrummet, og saa kom det: »Tyskerne har kapitulert!« — Krigen havde gjort Holdt uden for Danmarks Grænse. Hvilket Under! Vi fik alle de samme Linier paa Læberne om Bladet, der, naar det gik Danmark ilde, vendte sig blidt.

Det blev den festlige Indledning til en festlig Sommer og Festernes Sommer. Hele Landet festede, men Sønderjylland

fik nok Broderparten. Vi havde store Stævner paa Dybbøl og Skamling, og herlige Festdage var det. Paa Skamling samlede man Festen om Mottoet: Et enigt Folk. Det viste sig at være lidt dristigt. Talerne var gode nok, selv om de maaske ikke alle var helt paa Højde med den store Stund, men enige, det var de saa sandelig ikke. Det gjorde imidlertid ikke noget Skaar i Festen. I et frit Folk er der altid Meninger, der brydes, saa Talernes tydelige Uenighed var maaske slet ikke saa daarligt et Udtryk for, at vi virkelig var frie. Mottoet blev jo blot lidt af en Morsomhed.

Jo, gode Fester var det, og en herlig Sommer blev det, hvor Sol og megen Glæde strømmede ind over vort Land. Men naar den blev saa festlig, skyldtes det, at den havde faaet den rette Baggrund. Det tegnede det slet ikke til den 9. April 1940. Dengang gik vi alle med en beklemmende Følelse af, at vi ikke havde gjort, hvad vi kunde. Og da Vaabnens Vej var stænget, og vi gik ind i den aandelige Kamp mod Nazismen og alt dens Væsen, gik det heller ikke helt godt. For det var ganske vist rigtigt nok, at den aandelige Kamp altid er den væsentligste, og at enhver anden Form for Kamp i Virkeligheden ikke er noget værd, hvis den ikke er Udslag af den aandelige Kamp. Men en aandelig Kamp kræver at blive ført igennem. Den kræver et Nej, naar der stilles Krav, som ikke kan opfyldes, uden at Samvittigheden krænkes. Men der blev ikke altid sagt nej, naar det krævedes. Og derfor følte vi det, som kom vi igennem nye Mørkeflager. Nej, det tegnede ikke godt. Først efter 29. August 1943 blev det anderledes. Meget af det, der da kom klart og tydeligt frem, havde ganske vist ligget i Svøb og stræbt efter at tage Form længe inden, men først den nævnte Dato følte vi alle, at Skridtet var taget. Der blev hin Augustdag saa stille i Danmarks Hus, men i Stilheden hørtes een Stemme tydeligere og inderligere end nogen Sinde før: Mor Danmarks Stemme. Et Lettelsens og Befrielsens Suk gik igennem vort Folk.

Efter 29. August var vor Stilling mere usikker end nogen Sinde før. De Ulykker, der kunde følge med Bruddet, var uoverskuelige. Ganske vist tvivlede vi ikke paa Tysklands

endelige Nederlag, men hvor meget ondt kunde vi ikke naa at opleve forinden. Fornuften havde stadig mange og gode Grunde for, at vi burde blive ved Forhandlingspolitikken, men det danske Folk følte det nu nødvendigt at sætte Kursen efter noget, der laa dybere end Menneskeforstand. Det fulgte et: Du skal. Det fulgte den Ildstøtte, der lyste klart i Uvishedens Mørke, den Ildstøtte, der stadig kan føre Folkene fremover og vejlede dem paa Ørkenvandringen. — —

Frihedsbevægelsen gjorde i de tunge Aar sin uforglemmelige Indsats. Den bar Jernbyrd for vort Folk. Hvis et Folk skal leve, maa nogen kunne dø. — Nogen kunde dø. Altsaa havde vort Reserver til Livet. Man har ofte efter 5. Maj kritiseret Frihedsbevægelsen, peget paa uværdige Handlinger og uværdige Personer i dens Rækker. Kritikken er sandsynligvis berettiget. Men det er det smaa. Derover maa vi ikke glemme det store: at det først og fremmest var Frihedsbevægelsen, der skabte Lys i Landet. Naturligvis havde de allierede Magter ogsaa sejret uden den, og Tyskerne var sikkert ogsaa under alle Omstændigheder blevet tvunget til at forlade Landet. Men et er at faa Friheden serveret paa en Bakke, noget ganske andet, at den tog Form i os, blev til indefra og tog ydre Form, saa vi som en naturlig Konsekvens blev Medlem af de forenede Nationer. Paa den Maade fik vi ikke blot Friheden skænket, vi vandt den ogsaa. Rent bortset fra, hvad dette betød for vor indre Holdning og den Selvrespekt, som et Folk vanskeligt kan undvære, sparede det os ogsaa for den Ydmygelse at se en tysk Besættelse afløst af en engelsk. Jo, Frihedsbevægelsen har den største Del af Æren for, at Befrielsen fik den rette Baggrund.

Efter 5. Maj blev vi imidlertid paa en ny Maade stillet over for Spørgsmaalet om, hvad det egentlig er, der betinger et Folks Liv og Fremtidshaab. Vi hernede kom især ind paa Tanker i den Retning ved Betragtningen af den slagte tyske Hærs Vandring »heim ins Reich«. Det var ikke Tysklands militære Nederlag, vi tænkte paa, naar vi saa de kilometerlange Rækker af tyske Soldater med deres mærkelige Tros

af Barnevogne, Trillebøre, Legetøjsvogne og meget andet. De bøjede Rygge, de mørke Blik og de slæbende Trin fortalte ikke om Nederlaget paa Slagmarken. Et militært Nederlag behøver jo saadan set ikke at være noget egentligt Nederlag. Var Dybbøl et Nederlag? Ja, militært, men det viste alligevel vort Folks Reserver. Der holdt vi ud i ti Uger under de mest ugunstige Vilkaar, en organiseret Hær maaske nogen Sinde har kæmpet under. Derfor var det forstaaeligt, at den franske Marskal Foch kunde sammenligne Verdun og Dybbøl som lige uforglemmelige Slagpladser i Verdenshistorien. Uden Dybbøl kunde vi vanskeligt tænke os vort Folks enestaaende Blomstringsperiode efter 1864 eller Sønderjydernes beundringsværdige Kamp mod Fremmedvældet i samme Tidsrum. Nej, Dybbøl blev ikke noget Nederlag.

En tysk S. S.'er skrev sidste Vinter et Brev til sin Søster, en god dansk Pige, der var Elev paa Rønshoved Højskole. I sønderjyske Hjem kan der jo stadig være baade tyske og danske i Søkendeflokken, selv om det ikke er særligt ofte. Han skrev om, hvor herligt det var at være med i Kampen for Europas Frihed under Adolf Hitlers Ledelse, og hvor lykkelig han tøjte sig, naar han laa i selve Fronten bag et Maskingevær. Hans Indstilling var tydeligt nok den typiske S. S.'ers, præget netop af den Mentalitet, som Propagandaen ønskede at fremkalde. Men naar man læser noget saadant, er man klar over, at Tysklands Nederlag heller ikke ligger i, at dets Soldater ikke kunde eller turde dø. Hvis et Folk skal kunne leve, maa nogen kunne dø — — Hvis det var tilstrækkeligt, var der overhovedet ikke blevet sat noget Spørgsmaalstegn ved det tyske Folks Muligheder for en Fremtid.

Nej, Tysklands egentlige og tilsyneladende uoprettelige Nederlag illustreres nok allerbedst af de vældige Bunker af Sko — Titusinder, Hundredtusinder, Millioner af Sko — deriblandt mange Børnesko! — som vi saa Billeder af i Bladene i Dagene efter Kapitulationen. Hvor er de henne, alle de Mennesker, som bar disse Sko? De er pint og sultet ihjel, de er døde, de er gaaet til i Gaskamrene. De er borte allesam-

men. Alene seks Millioner Jøder — for at nævne et Tal. Ja, det er Tysklands Nederlag. Ikke blot de tyske Lederes, hvoraf en Del nu igen for et Øjeblik tildrager sig Verdens Opmærksomhed ved Processen i Nürnberg. Ikke blot deres, men det tyske Folks. Vel havde Tyskerne ogsaa antinazistiske Martyrer, men ikke saa mange, at det frier det tyske Folk for Medansvaret. Naar Konzentrationslejrenes elendige Flokke var paa Vej til Grøftegravning, Oprydning eller Fabriksarbejde, kunde det ske, at de mødte tyske civile. Men hvad havde saa disse til overs for de sølle Stakler i deres latterlige Dragter? Vendte de af Medlidenhed Ansigtet bort for at skjule en Taare? Ikke een eneste Beretning fortæller om noget i den Retning. Derimod har vi adskillige Skildringer af, hvorledes de tyske civile, naar de elendige krydsede deres Vej, føjede Spyt og Spark og Haansord til Elendigheden. Jo, det tyske Folk maa tage Medansvar.

En Læge, der var med til at modtage franske og hollandske Kvinder paa Karantænestationen ved Grænsen, har fortalt mig, at han efter det, han havde set, troede paa alt, hvad der fortaltes fra de skrækkelige Lejre. Disse Kvinders Tilstand var et saa frygteligt og uigendriveligt Vidnesbyrd om, hvordan Forholdene var. Det kunde simpelthen ikke være værre. Da en Rutebil med Nordmænd en af de første Dage i Maj svingede op foran Karantænestationen, gik en dansk D. K. B.'er hen og lukkede Døren op og raabte ind i Vognen: »Naa, hvor mange er I herinde?« En frejdig norsk Stemme svarede omgaaende: »Vi er 27 Mennesker og een Tysker.« Den barske Vittighed har Perspektiv. Paa det menneskelige Omraade led Tyskland sit for et menneskeligt Øje uoprettelige Nederlag.

*

Tysklands Skæbne har tydeligt fortalt os, at det ikke er nok for at sikre et Folks Liv og Fremtid, at nogen kan dø. Om et Folk skal leve, gælder det i lige saa fuldt Maal — lad os kalde det: at vinde Freden. Kan vi det?

Lad os pege paa nogle Omraader, hvor vort Folk maa bestaa Prøven i Tiden, der kommer.

Lov og Ret maa igen vinde Myndighed. Det vil bl. a. sige, at ingen i Fremtiden maa dømmes for noget, han ikke har gjort. Det lyder saa selvfølgelig, men er ikke desto mindre grundvæsentligt. Vi skulde have en Forudsætning for at forstaa det, vi, der har kendt Clearing-Mord og husker, hvordan Tyskerne havde for Skik at skyde tilfældige Mennesker for at ramme deres Modstandere.

Naar Retten skal i Højsædet, er en anden Grundregel den, at man hellere lader en skyldig gaa fri end straffer en uskyldig. Det lyder heller ikke af saa meget, men er dog et af de væsentligste Kendetegn paa et tusindaarigt Retssamfund.

Jeg havde under Krigen en Oplevelse, som gjorde det særligt klart for mig, hvad det vil sige at leve i et Samfund uden Lov og Ret. Det var i Toget fra Lunderskov til Tinglev. Jeg kom til at sidde over for en sjællandsk Gaardejer. Vi talte til at begynde med om Vind og Vejr. Pludselig siger han: »Jeg har været med til at rydde op i Hamborg efter de engelske Bombardementer, og naar man har set, hvad Englænderne har lavet der, saa ønsker man dem alt ondt. Saa kan ingen Gengældelse være for haard.« Jeg tillod mig spagfærdigt at bemærke, at det jo ikke var Englænderne, der havde begyndt Luftkrigen. Som bekendt bombede Tyskerne i 1940 London, som ingen By indtil da nogen Sinde var blevet bombet. »Ja, men der er den Forskel,« sagde Sjællænderen, »at Tyskerne kun bombede militære Maal.« Saa var det kedeligt, sagde jeg, at Tyskerne kom til at dræbe 40,000 civile. »Ja, det var kedeligt,« indrømmede min Rejsefælle, »men det var kun Uheld. Og saa kunde Englænderne jo iøvrigt have ladt være med at begynde Krigen.« Jeg sagde: »Var det nu ikke Tyskerne, der indledede Krigen med at marchere ind i Polen?« »Det var de jo nødt til,« hævdede Gaardejeren, »for Polakkerne mishandlede Tyskerne i Polen.« Saa dan fortsatte han et Stykke Tid, indtil jeg ikke kunde dy mig længere. Jeg sagde: »Jeg ved i hvert Fald, at De ikke er nogen dansk Mand.« Saa kan det nok være, han blev rasede: Han gav sig til at bande og skælde, saa jeg aldrig har

hørt Mage dertil. Hans Hoved blev bogstavelig talt til en Kloak, der løb over af Mudder og Snavs. Nu skulde han til Gengæld fortælle mig, hvad jeg var. Jeg var en Bolsjevik. Men han skulde sørge for, at jeg kom et Sted hen, hvor jeg kunde faa den Opdragelse, jeg trængte til. »Ham her,« sagde han, idet han slog sin Sidefælle, en halvsovende tysk Feldgendarm, paa Laaret (Feldgendarmen vaagnede forskrækket op) »han skal sørge for, at De ikke kommer ud i Tinglev. De skal i Stedet for komme sydpaa til en Konzentrationslejr. Der kan De faa den Opdragelse, De trænger til. Saa kan De maaske faa lidt mere Begreb om Tingene.« Jeg havde endnu saa meget Vejr tilbage, at jeg sagde: »De staar maaske i Ledtog med Tyskerne.« Han svarede: »Det gør jeg lige netop. Og nu skal De faa at se, hvad det betyder.«

Saa opgav jeg yderligere Diskussion. Partiet var for ulige. Han kunde jo faktisk som Tyskernes Forbunds-fælle saare let gøre Alvor af sin Trusel. En noget uhyggelig Stilhed sænkede sig over Kupeen. De øvrige Passagerer var naturligvis ogsaa temmelig spændte paa, hvordan dette her vilde ende. I Stilheden hørte vi kun Togets ensformige Trommerum, mens vi hurtigt nærmede os Tinglev. Og hvad vilde der saa ske?

Der skete ingen Ting. I Tinglev pakkede jeg mine Sager sammen og skiftede over i Sønderborg-Toget. Min »Landsmand« lod det altsaa naadigst ske. Men det var jo et rent Tilfælde. Jeg kunde akkurat lige saa godt være havnet i en Konzentrationslejr. Jeg nævner ikke denne lille Hændelse for at stille mig selv i nogen særlig Belysning, hvad den jo heller ikke giver Anledning til. Jeg har blot villet fortælle lidt om de Vilkaar, vi *alle* levede under i Tyskertiden. Saa-dan er det altsaa at leve i et Samfund, hvor Lov og Ret ikke eksisterer. Jo, vi skulde have Forudsætninger for at forstaa, hvad det vil sige at leve i et Retssamfund.

Lad mig nævne et helt andet Omraade, hvor det ogsaa gælder om at vinde Freden: Ordene maa igen faa deres rette Gyldighed. Vi husker alle Gøbbels' berømte »sejrrige Tilbagetog« — lige fra El Alamein og Stalingrad til Podalen og

Berlin. Vi kan næppe heller nære Tvivl om, at hvis Propagandaministeren igen stod paa Arenaen, vilde han med største Lethed kunne forklare Kapitulationen som det sidste og afgørende Skridt hen imod den endelige tyske Sejr. Men Hærberetningerne var let gennemskuelige og derfor ret ufarlige. Der er blevet drevet en Svindel med de dyre Ord, som kan være ulige farligere.

Alle Diktaturstaterne har haft en Forkærlighed for at tale om »sand Frihed«. Det var den, de skænkede deres Folk, ja, som de alene kunde skænke dem, mens Demokratierne kun havde Friheden i Munden. Naturligvis kunde de Herrer Propagandister ikke være i Tvivl om, at det, de kaldte Frihed, var det stik modsatte af, hvad vi forstaaer derved. Naar de alligevel benyttede Ordet, fandt det nødvendigt at gøre det, kan vi for saa vidt opfatte det som noget vist glædeligt. Ordet Frihed er i 500 Aar blevet sunget og talt ind i Menneskehjernerne. Det har derved erobret sig en Plads, som end ikke de stærke Mænd vovede at lade staa tom. Frihedens egentlige Indhold forkastede de, men Skindet vilde de bevare. Det kan være paa sin Plads at slaa fast, at Friheden i sin Kærne altid er den samme. Den er Retten til frit at tænke, tro og tale. Uden den ingen Frihed, hvor mange gyldne Fjer og Fraser man saa kan pynte op med. Vi kan komme ud for nye »Frihedstilbud« i Tiden, der kommer. Derfor kan det være godt at klare sig Frihedens sikre Kendemærke til alle Tider.

Ogsaa Ordet Folkestyre har man svindlet med og talt om »sant Folkestyre« som Diktaturregimets egentlige Indhold og Ideal. En tysk Privatskolelærer forklarede mig saaledes engang, at Tyskland under Hitler havde »sant Folkestyre«. Jo, for Hitler var eet med det tyske Folk. Hvad *han* mente, mente alle Tyskere. Naar han tænkte, handlede etc., var Folket med deri. Jeg stillede ham over for en lille Hverdagsprøve. Jeg sagde: »De føler Dem altsaa som eet med Hitler, mener det samme og vil det samme som han?« »Netop!« svarede han. »Men hvis nu Hitler gik hen og skiftede Mening, er der saa stadig Overensstemmelse mellem ham og

Dem?» Efter et Øjeblikks Tøven sagde han: »Hvis Hitler skifter Mening, skifter jeg ogsaa Mening.« Ja, saa var jo det »sande Folkestyre« bevaret.

Desværre er det ikke blot et Eksempel fra en privat Diskussion eller en Teori fra en Nazi-Lærebog. Det er et Stykke Verdenshistorie. Da Hitler en Overgang gik sammen med Stalin, fulgtes han troligt af Alverdens Nazister. De syntes pludselig som Hitler, at Stalin i Grunden var en hyggelig Fyr. Nej, den egentlige Fjende var det imperialistiske England, som for enhver Pris skulde slaas af Marken. Da saa pludselig Hitler gik mod Rusland, blev det en anden Snak. Og igen gjorde hans Tilhængere hele Svingningen med saa at sige fra den ene Dag til den anden. Da viste Nazismen sit sande Ansigt og sit sande Grundlag og Sigte: total aandelig Umyndighed. Og om Kommunismen gælder iøvrigt nøjagtigt det samme. Vor hjemlige Aksel Larsen syntes som bekendt ganske godt om Hitler inden 22. Juni 1941. Han vilde da ikke befries af de pengegridske Englændere. Da saa Felittoget mod Rusland tog sin Begyndelse, fik han naturligvis en anden Mening, og han fandt sig trods alt i at modtage Englænderne som sit Lands Befriere. Hvordan kan nu saadan en pæn og klog Mand som Professor Mogens Fog mene, at Demokratiet udmærket kan nøjes med eet Parti. Er han da ikke klar over, at kun een tilladt politisk Mening altid vil betyde Diktatur?

Folkestyret kan forklares paa flere Maader og tage forskellige Dragter paa, men det betyder i sit egentlige Indhold altid det samme: Sikringen af Frihedsvilkaarene i et Folk, aandeligt og socialt.

Den norske Stortingspræsident C. J. Hambro gør opmærksom paa et andet Omraade, hvor det gælder at være aarvaagen. Han skriver derom i en Bog, der er udkommet paa Svensk under Titlen: »Hur freden vinnas«. Man vil nu blive optaget af at drage de rette Grænser, men vigtigere er det, mener Hambro, at skaffe Ungdommen den rigtige Opdragelse. Hvad hjælper de rette Grænser, om Ungdommen opdrages til at sprænge dem. Hitler saa det som sit Maal at

skabe en Ungdom, der kunde slaa Verden med Forfærdelse. Han naaede sit Maal. Nu er det nødvendigt at tæmme den nazistiske Ungdom paa Opdragelsesanstalter, indtil den igen kan leve sammen med Mennesker. Undervisningsbøger maa renses, og Tilsyn føres, hvor det skønnes fornødent. Men først og fremmest maa de unge opdrages til at forstaa og værdsætte aandelig Frihed. »Hvis den demokratiske Opdragelse ikke lærer vort Folk at slaas, hvis den ikke indpoder i Ungdommens Sind en dybere og mere lidenskabelig Overbevisning om Livets evige Værdier, end Tilfældet har været med Ungdommen i de totalitære Stater, saa vil Demokratiet ikke overleve denne Krig.« Udtrykt lidt anderledes kan vi vel sige, at Folkestyret mod den totalitære Ensretning maa sætte den groende Mangfoldighed, der tillader den enkelte at vokse efter sin egen indre Lov. Den ene Diktaturform kan ikke udryddes ved at spilles ud mod den anden. Det er altid farligt at ville fordrive Fanden med Belsebul. Diktaturet kan kun overvindes ved virkeligt Folkestyre, der kalder paa den enkelte og giver ham Ansvar, Vækst og Styrke. En saadan Frihed var vore Forfædre parate til at ofre Liv, Ejendom og Ære for. Har vi ikke opdaget, at den er det værd?

*

Men der er særlig to Spørgsmaal, der ligger os paa Sinde hernede, og som iøvrigt i lige Grad angaar hele det danske Folk. Det er Behandlingen af det tyske Mindretal i Nord-slesvig og vor Stilling til Sydslesvig.

Det tyske Mindretal fik som bekendt i 1920 paa alle Omraader større Frihed, end noget Mindretal i Historien har haft. Da Tyskerne den 9. April 1940 strømmede over Grænsen og Danmark var i dybeste Nød, takkede Mindretallet for Frihedsvilkaarene ved paa alle Omraader, hvor Lejlighed gaves, at falde os i Ryggen. Forræderi og Spot lod de deres danske Medborgere blive til Del. Man kunde vel have ventet en noget anden Holdning, f. Eks. at man som Tak for god Behandling havde undladt at tage Parti. Men Førerne og med dem det store Flertal af tysksindede valgte altsaa en

anden Vej. Heller ikke har man før efter Kapitulationen hørt Røster, der protesterede mod Nazistyrets Satanisme eller støttede f. Eks. Niemøllers Kamp for aandelig Frihed i Kirkekampen. Hvorfor lod ikke en luthersk Kristen som Pastor Schmidt høre fra sig i den Anledning? Det kunde have givet ham en aandelig Autoritet, som han nu totalt maa savne.

Hvordan skal Regnskabet med det tyske Mindretal gøres op? Mon vi ikke alle er enige om, at Lov og Ret maa gaa sin Gang. Vi har den Tillid til danske Domstole, at de vil gøre, hvad der er menneskeligt muligt, for at Retten kan ske Fyldest. Had og Hævn maa ikke blandes ind i Opgøret. Der skal ikke ske nogen Uret, men paa den anden Side kan en Stat, der ønsker at bestaa, ikke slaa en Streg over Landsforræderi og derigennem risikere, at det dukker op igen, naar Lejlighed bydes. Men naar Lov og Ret er sket Fyldest, skal Tyskerne have Lov til at leve deres Liv som Tyske. Vi vilde tabe Freden, om vi vilde forsøge at tvinge Viljer og Sind. Visse Ændringer maa der dog ske i Mindretalsordningen. Tysksindede maa ikke faa Adgang til Embedsstillinger, hvor de kan spionere mod den danske Stat. De skal bevare deres Ret til at bygge Privatskoler, men derimod ikke mere have, deres egne Kommuneskoler. Privatskoler tillader den danske Frihedslovgivning overalt i Landet. Den Ret skal tysksindede danske Statsborgere ogsaa have. Derimod har Adgangen til at oprette Kommuneskoler været en Særret for det tyske Mindretal. Den Ret har intet andet aandeligt Mindretal i Landet. Vort eneste illoyale Mindretal skal ikke ligefrem begunstiges frem for andre danske Statsborgere. Parolen maa være lige Ret og lige Pligt. Man har villet sige, at der er Forskel paa et aandeligt og et nationalt Mindretal. Det er der oftest, men ikke i dette Tilfælde. Et aandeligt Mindretal fremgaar af et Valg, et nationalt Mindretal er oftest noget, man er. Men saadan er det ikke i Spørgsmaalet dansk-tysk i Sønderjylland. Det tyske Mindretal bestaar næsten udelukkende af gamle danske Slægter, der har Dansk som Modersmaal, og som kun ved en ulykkelig historisk Udvikling, ved dansk Forsømmelse og Ligegyldighed og tysk Tryk er blevet

tyske af Sind. Det er i Virkeligheden en dyb Tragedie for dem selv og smerteligt for det Folk, de virkelig tilhører. Men endnu har de altsaa valgt det tyske — paa Trods af Sprog og Slægt. Skred er der dog i Rækkerne. Ikke mindre end 1800 Børn, der har gaaet i tysk Skole, søger nu over i dansk. Vi har over for dem kun et Velkommen at sige. Velkommen hjem til Moders Hus.

Men som sagt: Lov og Ret maa gaa sin Gang.

Hvordan saa med Sydslesvig?

I det Spørgsmaal er der to Grøfter at falde i. Den ene karakteriseres af Udtrykket: Grænsen ligger fast, den anden af Kravet om Ejdergrænsen, ligegyldigt hvad den sydslesviske Befolkning mener. Vi maa finde den Vej, der svarer til vor dansk-nordiske Indstilling og ikke sætter noget til af vor dyrt vundne Forstaaelse af Menneskeret og Folkeret.

Sydslesvigs danske Mindretal har taget den haarde Tørn under Krigen. Over en Trediedel af dets Ungdom er faldet eller savnet. Bevidst har de unge Danske taget deres Tørn for ikke at miste deres Hjemstavnsret, hvilket Udfald Krigen saa vilde faa. Nu har de som ingen Sinde Krav paa at faa Lov til at leve deres Liv som Danske. Det har de aldrig kunnet før. Nu maa det sikres dem.

Men dernæst maa det heller ikke glemmes, at Landet ned til Danevirke—Ejderlinien bebos af gamle danske Slægter. Det er Danske, der har dyrket Landet op. Tusinde Aars Minder forener dem endnu med det øvrige Danmark. Kun i 81 Aar har Landet hørt til Tyskland. I Dag er langt den største Part tysktalende, men endnu Aar 1800 taltes der Dansk til Danevirke. Sindene blev fortyskede, mest paa Grund af forfejlet dansk Politik, der ikke gjorde noget væsentligt for at skille det danske Slesvig fra det tyske Holsten. I hele det danske Monarki blev det almindeligt at tale om Slesvig og Holsten som »de tyske Hertugdømmer«. Begge styredes de i Aarhundreder fra et dansk(!) Ministerium i København med Navnet »det tyske Kancelli«. Men hvordan kunde man hos tyskfødte, tysktalende eller tysk orienterede

danske Konger vente Forstaaelse for Slesvigs blødende Danskhed — i Tider, hvor det nationale var et ukendt Begreb.

»Vi har forspildt vor Ret til Sydslesvig,« har en Mand sagt fornylig, »fordi det væsentligst blev fortystet under dansk Styre.« Det turde være en saare fejlagtig og ansvarsløs Slutning — for ikke at sige det rene Vaas. For det første var det ikke det danske Folkestyre, der tabte Sydslesvig folkeligt-nationalt. For det andet er det ikke først og fremmest *Danmarks* Ret, det her drejer sig om. Netop naar vi holder paa Sindelaget som det afgørende, hvad vedkommende hævder, han gør, er det *Sydslesvigs* Ret, det gælder. Sydslesvigerne har en umistelig Ret til selv at bestemme, hvor de vil høre hen.

Men det staar altsaa fast, at der er Tale om gammel dansk Folkegrund ned til Danevirke—Ejder. I dette Omraade maa det danske og det tyske i Fremtiden kunne forkyndes frit. »Da Sønderjylland vaagnede« kaldes Tiden fra 1830—48. Men det gjaldt egentlig kun Nordslesvig. Nu synes det, som Sydslesvig er ved at vaagne. Antallet af Børn, der søger til Sydslesvigs danske Skoler, er femdoblet siden 5. Maj — for blot at nævne et Eksempel. At vaagne er imidlertid at vælge. Sydslesvigerne skal vælge mellem dansk og tysk. Men de kender kun det tyske. De maa ogsaa lære det danske at kende. Naar det danske og det tyske frit tager Livtag i dette gamle danske Land, saa vil — om ellers vort Folk er stærkt og sundt — det danske sejre, fordi det til syvende og sidst er det eneste, der kan forløse Hjerterne hos denne gamle danske Befolkning. Naar Sindene er vendt, rykker vi Grænsen mod Syd ad den nordiske Vej, Sindelagets og Selvbestemmelsesrettens Vej. Blot at tage Hensyn til Jorden og være ligeglad med Sindene, det er »moderne« Hedenskab, selv om Indstillingen nok saa meget hyller sig i gudeligt Klædebon. Nej, kun ad Sindelagets Vej kan vi naa til Grænsen, der virkelig ligger fast, nemlig hvor den danske Folkegrund hører op ved Danevirke—Ejder.

Men kan det danske forkyndes frit, saa længe Sydslesvig

er under tysk Overhøjhed? Ikke saa vidt vor Erfaring rækker. Tysk Styre har aldrig villet anerkende nogen anden national Forkyndelse end deres egen. Derfor maa Sydslesvig adskilles fra Holsten, den Landsdel, der altid har været Sønderjyllands Ulykke. Som Sønderjylland er gammel dansk Folkegrund, er Holsten tysk, har været det i al Fortid og skal forhaabentlig forblive det i al Fremtid. Nu maa endelig de holstenske Grevers Fortyskningspolitik over for Sønderjylland afvikles. Den kullede Greve maa »heim ins Reich«. Med den sydslesvigske Befolknings Tilslutning maa Sydslesvig skilles fra Holsten og have sin særlige Ordning, saa det kan faa Tid og Lejlighed til at besinde sig, inden det træffer sit Valg.

Dansk Udenrigspolitik har i Dag sin store Opgave i at sikre Frihedsvilkaarene for den sydslesvigske Befolkning. Dertil hører naturligvis ogsaa at dæmme op for og isolere de østpreussiske Flygtninge, der oversvømmer Landsdelen. Igen truer Venderne ved vor Grænse som i Magnus den Godes Dage. Det kan heller ikke være i Englændernes Interesse, at Sydslesvig bliver et stadigt Urocentrum, hvorfra Gnister ved Lejlighed ogsaa kunde antænde europæiske Baal. Dansk Politik har tit fejlet i Sønderjylland. Det maa ikke ske denne Gang. Der maa vises baade Smidighed og Fasthed. Glædeligt er det, at den danske Regering har erklæret Sydslesvig for dansk Interesseomraade. Nu maa man bl. a. søge at finde Vej til den engelske Offentlighed. Og vore nordiske Broderlande maa oplyses om Forholdene og have fuld Tryghed for, at det stadig er Sindelagslinien og kun den, vi ønsker at følge i vore nationale Forhold.

Det kan ikke nægtes, at Englændernes hittidige Politik i Sydslesvig har skuffet Danskerne dybt. Den danske Forkyndelse dernede har maaske aldrig arbejdet under saa haarde ydre Vilkaar som i Dag — og mødt saa modtagelige Sind. Der er meget gamle og stærke Venskabsbaand mellem Danmark og England. Det er heller ikke i Englands Interesse, at disse Baand udsættes for en overmægtig Belastning.

— — —

Hundrede mærkelige Aar er gaaet hen over Sønderjylland. I 1836 var der dansk Skole- og Kirkesprog i Nord-slesvig, men tysk Retssprog lige til Kongeaaen. I dette Aar stiller imidlertid Bonden Nis Lorenzen fra Halk Krav om dansk Retssprog, hvor Skole- og Kirkesproget er dansk. Spørgsmaalet henvises til en Kommission, der ligeledes skulde behandle et fra tysk Side stillet Forslag om, at der, hvor Skoleundervisningen skete i det danske Sprog, skulde der ugentligt gives Undervisning i Tysk. Sammenkædningen af de to Spørgsmaal fortæller om Situationen og endnu mere Kommissionens Betænkning. Den gaar ud paa, at straks fra nu af skal ingen Skolelærer ansættes uden at have bevist sin Dygtighed i ogsaa at give Undervisning i Tysk, men at først efter 10 Aars Forløb ingen skal kunne erholde Øvrigheds-Embede i det nordlige Slesvig, medmindre han kan udføre Forretningerne paa Dansk. Det tyske skal altsaa — efter Kommissionens Mening — straks fremmes, det danske kan vente i ti Aar, skønt Talen er om en dansktalende og dansk-sindet Befolkning. Og alt dette foregaar med en dansk Regering i København som den øverste Myndighed. Faa Aar senere talte P. Hiorth Lorenzen Dansk i Slesvigs Stændersal — og fik til sidst af Forsamlingens Præsident Ordre til at tie, fordi han brugte Landets Sprog. Og den danske Regering i København gav paa Forespørgsel det uværdige Svar, at de Stændermedlemmer, der ikke kunde tale Tysk, maatte have Lov at tale Dansk. Det kan paa denne Baggrund ikke undre, at selv dansksindede i Sønderjylland kunde finde Betænkneligheder ved at kræve anvendt Navnene Haderslev og Aabenraa, fordi de frygtede, at Navnene Hadersleben og Apenrade havde faaet et for fast officielt Stempel.

(I Parentes skal det lige bemærkes, at det virkelig lykkedes at faa gennemført Kravet om dansk Retspleje i Nord-slesvig ved et Patent af 1840. Det skulde ogsaa bare mangle!)

Efter Trearskrigens heldige Afslutning begynder en ny dansk Politik. Den danske Regering føler sig stærk efter Sejren og indfører *tvungen* dansk Skole i det nationalt blandede Mellemslesvig. Ogsaa de tysksindede i dette Omraade

skal altsaa sende deres Børn i dansk Skole. Endelig skal det danske presses frem, det tyske trykkes mod Syd. Resultatet var, at Angel i denne Periode blev bevidst tysk, mens Flensborg, der havde frie Skoleforhold, i samme Periode blev en bevidst dansk By. Maatte Danskerne aldrig glemme denne Erfaring. Sagt med Grundtvigs Ord: I Aandens Verden duer Friheden til alt, Tvangen til intet.

Saa kommer Tyskeraaget fra 1864 til 1920. Alle danske Skoler forbydes, ikke blot i Mellemslesvig, men over hele Sønderjylland. Selv paa Legepladsen forbydes det at tale Dansk. Et lille Øjebliksbillede fra den Tid kaster Lys over Forholdene.

Foran mig ligger en Klage, som fremtrædende tysksindede i Holbøl Sogn den 19. Februar 1913 har indgivet over deres Sognepræst, P. Andersen. Denne har den 9. Februar sagt fra Prædikestolen, at han har opfordret Konfirmanderne til at lade sig konfirmere i deres Modersmaal. »Gennem denne Bekendtgørelse saavel som gennem Prædikenen og den grove Taktløshed, som ikke skal kommenteres her, er vi tysksindede blevet dybt krænkede.« Præsten, der har gjort Anmærkninger i Marginen, skriver hertil: »Da kun L. Nørskau var til Stede (af Underskriverne), kan de andre ikke have følt sig krænkede.« Nørskau var Degn i Holbøl og var saaledes temmelig nød til at være til Stede. Han er aabenbart den egentlige Ophavsmand til Klagen. Blandt de øvrige Underskrivere kan nævnes Læreren i Hokkerup, Bennet Bennetsen samt L. Lorenzen fra Holbøl. Klageskriftet fortsætter med at hævde som Klagernes Overbevisning, at Præsten »ved sin eensidige Partitagen undergraver det kirkelige Liv i Sognet«. Til Slut henstiller de gæve Mænd indtrængende til det højærværdige Konsistorium, at den danske Konfirmation for Fremtiden ikke mere maa finde Sted i Holbøl Sogn.

Ja, saadan saa det altsaa ud hernede i 1913. Den danske Skole var forlængst ophævet. I 1902 afskaffedes de faa Religionstimer paa Dansk i Holbøl Sogn. Tilbage var kun Muligheden for dansk Konfirmation. Men selv dette beskedne Om-

raade kunde de fremtrædende tysksindede ikke unde deres danske Medborgere. Derimod kunde de danske Sønderjyder nok faa Lov til at gøre hele Verdenskrigen med fra 1914—18, saa det er sandt, hvad der staar:

Polens Sletter, Namurs Volde, Lüttichs Skansers Fod
saa dem kæmpe, saa dem falde, drak af deres Blod — —

Loyalt bar de deres Skæbne som tyske Statsborgere og kæmpede Krigen til Ende, om end de fulgte den fremmede Fane med Sorg i Hu og følte, at den Sag, de maatte kæmpe for, ikke var deres.

Hvad gjorde det imidlertid altsammen, naar det dog endte med den store Glædesdag den 10. Februar 1920.

Men du vil ingen Sørgefest! Mens Taaren Øjet brænder,
du skjuler stolt, hvad ondt du led i hine Bøddelhænder.
Du kommer klædt i rødt og hvidt og smiler os i Møde.
Hil dig, vor Moders Øjesten, i Nytid's Morgenrøde!

I Tiden efter 1920 gror Sønderjylland og det øvrige Danmark stadig nærmere sammen. Sønderjylland er i Dag et andet Land end i 1920 — for slet ikke at tale om 1836. Da Tyskland i 1939 stod som Verdens stærkeste Militærmagt, og de tysksindede troede, de kunde gøre omtrent, hvad de vilde, allerede sikre paa Sejren, gav Folketingsvalget dem kun en Fremgang paa 0,6 % af det samlede Stemmetal henede. Det danske Sønderjylland stod fastere end nogen Sinde. Og saadan har Stillingen holdt sig gennem de fem haarde Aar.

Hundrede mærkelige Aar er gaaet, der to Gange viste Tyskland paa Magtens Tinde som Verdens stærkeste Militærmagt. Heroverfor et Sønderjylland, der i Medgang og Modgang holdt Stand, ja gennem de hundrede Aar blev mere og mere rodfæstet i det danske. Hvor Enevælden svigtede, der sejrede Folkestyret ved at give Frihedsvilkaar for dansk Folkeliv, der havde saa helt anderledes Rigdomme at byde den gamle danske Landsdel end Tyskerne med deres Blaar og Glimmer. Ad Folkerettens og Menneskerettens Vej

rykkede det danske mod Syd. I Dag kalder Sydslesvig, og vi begynder at skimte et Danmarkskort, hvor alt dansk igen er vort.

— — —

Hvor har vi ikke oplevet meget, vi, der i Dag blot er lidt ældre. To Verdenskrige er alene ikke saa lidt. I Virkeligheden begyndte det Drama, der sluttede den 5. Maj 1945, allerede i 1917. Det Aar sejrede Bolsjevismen i Rusland, Vejen til Sejren angav Trotski i Ordene: »Rædselen er et udmærket Middel i det politiske Liv.« Siden fortsatte Dramaet i Tyskland og Italien, hvor Nazister (Fascister) kæmpede mod Kommunisterne paa Livet løs. Nazisterne sejrede ved at dreje Skruen en Omgang. Hvor Kommunisterne var skrækelige, var Nazisterne rædselsfulde. Det var uhyggelige Tider. Var det virkelig en verdenshistorisk Grundlov, at den mest hensynsløst brutale, der satte alle menneskelige Hensyn til Side, *han* kunde være sikker paa Sejren? En af Mussolinis Statsfilosoffer forkyndte for en undrende og uhyggeramt Verden, at det Styre, der ikke turde anvende Vold (vel at mærke Vold, ikke Magt), det var degenereret og færdigt. — — Men heldigvis naaede vi at faa sidste Kapitel med. Det fortalte os noget helt andet. Det viste, at den hensynsløst brutale, der kun tror paa Vold, til syvende og sidst graver sin egen Grav og samtidig tilføjer det Folk, der har fulgt ham, det tilsyneladende uoprettelige Nederlag. Der er nemlig ogsaa i Historien noget, der hedder Synd mod den Helligaand. Den, der ikke anerkender Menneskeret eller Folkeret, den, der vil spærre Menneskets Vej til Sandheden og fornægte et Folks Kald fra Gud, han begaar Synden mod den Helligaand, som ikke tilgives. Spaniens Filip den Anden og Tysklands Hitler er Verdenshistoriens mest rystende Eksempler paa »Førere«, der vilde herske over hele Verden og tvinge alle Mennesker til at tænke ens. Begge rev de Folket, der havde fulgt dem og derigennem taget Medansvar, med sig i Afgrunden.

— — —

Vi har oplevet en herlig Frihedens og Festernes Sommer, som vi aldrig vil glemme. Men naar den blev saa festlig, saa skyldes det først og fremmest, at den fik den rette Baggrund. Hvis et Folk skal kunne leve, maa nogen kunne dø. Nogen kunde dø. Altsaa havde vort Folk Reserver til Livet. Men Tysklands Skæbne fortalte os, at dette ikke var nok. Skulde vort Folk leve, maatte det ogsaa vinde Freden. Kan vi det? Vi har Grund til at tro det. Verdenshistoriens rystende sidste Akt har fortalt os, at vi skal vandre videre ad den Menneskerettens og Folkerettens Vej, som alene kan sikre et Folk en Fremtid. Den Vej kender vi nordiske Folk bedre end de fleste. Vi har søgt at vandre den tidligere. Vi skal først og fremmest vandre videre i samme Spor.

De, der dybest oplevede disse haarde Aar, saa særlig tydeligt Danmarks Fremtid betrygget ad denne danske og nordiske Vej. Med Stolthed saa de Menneskerettens Danmark lyse gennem alle de Rædsler, de var omgivet af, og følte, hvor herligt det var at tilhøre et Folk med en Fremtid.

Carl Aage Bachmann Johansen (fra Vinteren 1942—43), der har siddet i Buchenwalde, skriver i et Brev til mig:

»Jeg vil ikke skrive noget om mine Oplevelser i Tyskland. Men et vil jeg slaa fast, at midt i Nøden og Elendigheden, Sulden og alle de Rædsler, som mødte mig og mine Kammerater i Konzentrationslejrene, dér lærte vi at holde af vort Fædreland. Og jeg husker tydeligt, dengang da den første Transport af Politifolk gik mod Danmark i December Maa-ned. Transporten foregik i D. S. B.-Rutebiler. Vi stod flere Tusinde Fanger og saa paa dette Skuespil. Ved Siden af mig stod en Tjekker. Da den sidste Vogn var kørt forbi, sagde han stille til mig: »Det er i Sandhed et Land, der gør noget for sin Befolkning.« Og det havde han saa inderlig Ret i, og vi glemte aldrig nogen Sinde, at der var noget, der hed Danmark, og det holdt ofte Modet oppe paa os, naar det saa sortest ud. Og vi vidste, at hvis vi kom tilbage, havde vi noget at leve for, vi havde Danmark, og den Dag, vi satte Foden paa dansk Jord, var den lykkeligste i mit Liv.«

Vi kan se Situationen for os. Der staar de to, Tjekkeren

og Danskeren, og ser paa de danske Rutebiler, der henter Landsmænd hjem. De staar midt i Lejren — hvor Menneskeliv intet er værd — og ser et Land, der ikke glemmer sine. Gud ske Lov, at vi ingen glemte, hverken Jøder, Kommuniste eller andre Danske. Menneskerettens Danmark.

Da den mærkelige Kromand Marius Fiil var blevet dømt til Døden og stod overfor Henrettelsen, sagde han til sine Landsmænd: »Jeg tror og haaber paa, at der stadig maa leve et Danmark, der kæmper for den svages Ret.« Bedre kan Retningen næppe angives. Den stærkes Ret er aldrig noget Problem. At kæmpe for Menneskeret er altid Kampen for den svages Ret.

Jo, Verdenshistoriens rystende Drama, vort Folks tusindaarige Historie, de fem tunge Aars dybeste Oplevelser peger alle paa Menneskerettens og Folkerettens Vej som den Vej, ad hvilken Freden skal vindes. Vi Danske skulde have Muligheder derfor, vi, der har set Vejen tydeligere end de fleste andre.

»Livet gror, men vi har langt igen,
Menneske, bliv Menneske igen!«

Saadan digtede en Digter den 5. Maj. Og vi kan tilføje et Par andre Linier, som har vundet i Dybde og Indhold gennem vort Folks Oplevelser i de sidste Aar:

Og saa til Arbejd alle, Mand og Kvinde.
Vi har et Land at tabe. — eller vinde.

Hans Haarder.

ENDNU SKAL FREDEN VINDES — —

DIGT FRA DEN NORSKE FRIHEDSSOMMER

Han, hvis Liv var Offergang,
sænked' sit Blik i Judas Sjæl.
Det, Han saa dér, ombølged'
hans sollyse Hjerter
med Afgrundsmørke,
fyldte Hans Sjæl med et Væld af Smerte —
som skrevet staar:
»For han vidste selv,
hvad der i Mennesket raa'r.«

*

Han vidste det!
Men vi? Vidste vi selv? Turde vi vide?
Vi, som troede — trods Skaberens Maning —
at Vejen *udenom* Bøjgen lægges.
Nu ved vi, at Menneskets Vej
gaar tværs igennem det stormende Mørke:
Afgrundsmagter i Sjælen raader,
naar Mennesket bli'r Judas
og Lysets Engel forraader.

*

I vor Barndom lærte vi alle,
at Mennesket leved' et Stjerneliv
i Himmelhaven før Syndefaldet.
Hvordan kunde det være,
at Stjernehemmet gik over i Glemsel?
Fordi man fik os til at tro,
at vor Aand, at Menneskeanden
er en *Fange* i Legemets Fængsel!

Den eneste Udvej syntes at være
 at dyrke Videnskabens »naturlige« Lære:
 at Mennesket, den evige Flamme
 skulde fra Dyret — tænkt, fra Dyret — stamme.
 Slig lød vor Skolelære,
 den gængse Teori:
 Du hørte det, jeg, vi!

*

Da — før vi vidste det —
 var det alt sket:
 Teori var ble't Praksis,
 de laved' deres Voldsmandsret.
 Udaad blev det og Raahedens Handling,
 hvad før fik brede sig som
 »ufarlig«, bedsteborgerlig Tankesæt.

*

Før vore Øjne skete det,
 gennem Aartier og mere,
 at man praktisered' den »ufarlige«
 Dyr-Menneske-Lære.
 Det gik Slag i Slag.
 Med Kup efter Kup,
 med raa Menneskeforagt
 knebled' de Folk efter Folk —
 de, som stod med Dyret i Pagt.
 Fra Marchen til Rom
 til Potsdamparaden
 blev Folk efter Folk
 iført Løgnfacaden.
 Forfalsket blev Folkenes
 skabende Lynne,
 alt Aandsliv i Mørket hyltes,
 og Lejrene, *Fangelejrene*, fyldtes.
 De pralte: at alle fik Arbejd'!
 Ja, Arbejd' de fik,
 for at smede deres egne Drabsvaaben
 i Bødlens Fabrik.

Midt i Maskinlarmen hørtes det tit
 Drønet fra Dødens mejende Trampeskridt.
 Og for Folket Judas-»Føreren« —
 proklameret' sig selv
 som den »almægtiges« Tolk.
 Og hans Trælle, hans kuede »Folkefæller«
 udnævntes til »Herrefolk«.
 Folket blev Statens Trællehær,
 Staten blev Afgud, blev Dyrets Maske —
 blev — *totalitær!*

*

Men da den lede Leg gik som bedst,
 gik der Hul paa den smittende Pest.
 Ulvetider kom over hele Jorden,
 alle Vegne — ogsaa her i Norden.

*

De fløj som sorte Flagermus
 ind over Fredens Land.
 De vælted' sig med Motorbrus
 ind over Fjeld og Strand.
 En Hær af Tvangsaand drevet,
 en Fangehær af Løgner kneblet.

*

Norge skreg op, rejste sig, bed fra sig —
 men de kom med den raa, overvældende Kraft,
 indtil Ygdrasil blødte
 af Livsens Saft.
 Oppe paa Dovre »den gamle« stod,
 stod der i Krattet, med Ryggen mod Fjeldet,
 han mumled':
 »Nu kom de, jeg ventede' dem længe.
 Tvinge vil de det, som ikke kan tvinges:
 den skabende Trang i den frie Mand!«
 Da hørtes nede fra Stien, fra Hækken nede ved Lien,
 baaret af Sommervinden
 en hvirvlende Melodi

som sprudlende Kildeklang
 en Hvirvelvindssang —
 En Yngling spilled' paa Pilefløjte.
 Da rynked' det lunt i den gamles Ansigt,
 han spaa'de:
 »Bare vent nogle Aar —
denne unge Mand
 vil ta' Tørn som den første — —«

*

Men længe det vared'.
 Aar efter Aar: Taarer og Blod.
 Brandskær stod
 fra Hav og fra Land
 over Dødens stigende Flod.
 Men det hviskes, det spores, det tales med Blik:
 Fjendens Anslag begynder at slaa Klik — —
 Modstanden gror.
 Den rejses med det frie Menneskeværd i sit Skjold
 mod Judassvig og bevæbnet Vold.
 Lærerne nægter,
 Kirkens Mænd gi'r Parole,
 Ungdom vil ikke kues.
 Læger, Dommere, Professorer,
 Arbejdere i Fabrikken,
 Folk paa Kontorer,
 Officerer, Studenter,
 Kunstnere og Skribenter —
 hvert Virke faar sin haarde Dont,
 men der bygges, der bygges en Front!
 Snart bærer det over Grænsen,
 snart ud over Havet,
 de forsvinder i Dækning,
 gaar ud i Skoven.
 De gaar fra deres Arbejd',
 der ligger no'ed i Luften,
 som gi'r indre Styrke.

Men mange maa gaa deres Offergang,
bli'r fanget, i Lejrene puttet, i Fængsler,
pint og martret,
af Dyret slæbt til fremmed Land.

*

Fra Aar til Aar stiger Dødens Flod,
Vejen blir lang gennem Taarer og Blod.

*

Men der hverves en Frihedshær midt i Fangenskabet,
Mænd og Kvinder i Fangedragt
blev Frihedens kæmpende Æresvagt.
De blev et Samfund, hvor ingen gik udenom.
Vejen gik tværs igennem.
Afgrundsblikket fik de holde ud
fra Afgrundssølen, hvor Drageynglen bor,
de fik Selvsyn for, hvad i Mennesket bor.
De, som holdtes bag Pigtraadens Stængsel,
fordi de vilde det frie Menneskeværd,
de fik Hjerteblikket for Folkets Længsel,
fik smede paa Frihedens Flammesværd.

*

Befrielsen kom.
Men endnu skal Freden vindes.
Mægtige Kræfter i Tiden findes,
de skal formes af Menneskehaand,
de skal mestres af Menneskehaand.
Mod Dyrets Mærke skal sættes Menneskeværd.
En trefoldig Samfundslære har os Lidelsen lært:

Arbejd' er ingen Vare længer, men en Menneskeret.
Kultur er en Skygge bare uden Frihedsvagt.
Staten bør tjene Folket som dets Retsgarant
(til Helved' med Totaliteten!)

Lige vi er i Menneskeretten, hvis Værn er Statens
eneste Sandhedssag.

Broderlig være vort Virke til Livets Behov paa
Fremtidens Arbejdsdag.

Frihed maa gælde for alt, som stammer fra,
skabes af Aand.

Lad det blive vort Løfte paa denne Dag
med Blikket mod kommende Dage og tunge Nætter,
at vi Menneskets Rige, den evige Flammes
mod Dyret opretter.

For vi ved det nok:

Kampen — den evige Kamp mellem Liv og Død —
fortsætter.

Erik Trummler.

HENRIK WERGELANDS HILSEN TIL NORGES FRIHEDSHÆR

»De Fleste leve, endnu og leve for at velsigne det Øieblikk,
da de besluttede sig
at våge, at ofre, at lide, at bløde
for det Norge, de ei ventede selv at opleve nogen Lykke i.

Dette er det Sind, som *tør* påkalle Friheden. Denne
Fjernhed fra al Egoisme er dets Væsen, og det som gjør
Friheden himmelsk og omgiven med religiøs Majestæt.
Derfor er Fædrelandet os dyrebart, fordi det midt i sin
Armod og Magtesløshet

erkjendte,
at Frihed ei kjøbes for dyrt.«

Henrik Wergeland.

GUDS UNDER

»Grænsen ligger fast.« Disse tre ord i den danske tron-tale i maj maaned har voldt det danske land og folk stor fortræd og bragt forfærdelig ulykke over mange danske mennesker. Sjældent har saa faa ord været saa skæbnesvangre i deres følger. Endnu i dag er der ingen, der ved, om den sorg og skam og ulykke, der ved disse ord er kommen over vort folk, er uoprettelig.

Hvis den daværende danske statsminister og udenrigsminister havde følt sig ansvarlige over for 90 % af det danske folk, maatte de paa folkets vegne have gjort den venligt-sindede, allierede engelske regering opmærksom paa, at vi maatte gaa ud fra, at naar England nu tog magten i Sydslesvig, saa vilde man fra engelsk side yde de danske sydslesvigere den samme ret og frihed, som de havde nydt siden 1864 i det tyske kejserriges tid, i den tyske republiks tid og i nazismens tid. For at faa denne ret og frihed respekteret i hjemstavnen havde de danske sydslesvigere opfyldt deres tunge borgerpligt over for det tyske rige, og de havde gjort det under de smerteligste blodofre, baade i krigen 1914—18 og i krigen 1939—45. Og i retfærdighedens navn maa man kræve, at mennesker, der gør deres pligt, belønnes med retfærdighed og ikke trues med tilintetgørelse og udslettelse.

Der kan ingen tvivl være om, at den danske regering i en

saadan henvendelse til England i maj maaned vilde have haft det alt overvejende flertal i det danske folk bag sig. Man kan i saa henseende blot henvise til, at alle danske regeringer, uden hensyn til partifarve, i aarene siden 1920 har støttet det danske mindretal i Sydslesvig, ikke blot i ord, men ogsaa i gerning.

Der kan heller ingen tvivl være om, at den engelske regering vilde have taget hensyn til den danske regerings krav om, at de danske sydslesvigere fik lov til at leve deres danske liv under de samme former, som de var vant til det, da tyskerne havde magten i landet. Og dette vilde betyde, at de danske sydslesvigere uhindret kunde fortsætte med deres skoler, og at de i enhver henseende kunde pleje deres danske folkeliv, ogsaa ved hjælp fra Danmark, saa at mænd og kvinder nord fra uhindret kunde komme til Sydslesvig og øve en folkelig virksomhed, som de var vant til det. Og det vilde betyde, at den af tyskerne anerkendte danske politiske virksomhed kunde fortsætte under den engelske besættelse af landet.

Naar det er gaaet helt anderledes, naar det er gaaet saadan, at de danske sydslesvigere i dag lever under haardere vilkaar end i den værste nazistiske tid, maa dette falde tilbage paa den danske regering og gennem denne regering ogsaa paa hele det danske folk, og der kan navnlig ikke bruges for haarde ord mod den daværende udenrigsminister, der saa skammeligt svigtede og forraadte de danske sydslesvigere. Hans navn har en mørk og bitter klang i folkets historie i disse tider.

— — —

Der blev gjort et stort og betydningsfuldt arbejde i Sydslesvig efter 1920. Det løfte, som den danske statsminister paa regeringens og folkets vegne gav sydslesvigerne paa Dybbøl i 1920, at de ikke skulde blive glemte, maatte indfries, baade af de følgende regeringer og af det danske folk. Og dette skete paa mange forskellige maader. Her skal blot mindes om det danske arbejde, som blev gjort i kirke, i skole og i forsamlingshuse og fra det danske bibliotek i Flensborg.

Arbejdet blev gjort fra aar til aar, og det blev gjort i trofasthed og udholdenhed, ofte under smaa og trange kaar. Ikke mindst for Flensborg Avis kunde det til tider se farligt og truende ud, men arbejdet skulde og maatte gøres. Og det blev gjort.

Formaalet med arbejdet var at styrke den danskhed, som havde levet fra slægt til slægt, lige fra de ældste tider, da landet blev taget i besiddelse og opdyrket af vore forfædre. Tit havde kaarene for de danske slægter været haarde paa grund af fremmedes vold syd fra og svigtende evne til forsvaret nord fra, men danskheden havde klaret sig igennem og trodset alle fjender og al ligegyldighed fra venner.

Og formaalet var dernæst at vække den slumrende danskhed i andre sydslesvigere. Hvor det danske sprog var gaaet tabt i løbet af det sidste hundrede aar, var danskheden slumret ind, og der skulde en vækkelse til, for at disse mennesker kunde blive sig selv bevidste som danske. I de sydligste egne var danskheden ikke alene slumret ind, men den var afgaaet ved døden, og den maatte derfor i disse egne genfødes.

Dette var formaalet for det danske arbejde i Sydslesvig: at styrke, vække og genføde.

Og arbejdet var velsignet, og det bar god frugt i mange menneskehjerter.

Men det hændte, at nogle af os standsede et øjeblik i arbejdet og spurgte os selv og hinanden, om vort arbejde nu ogsaa vilde lykkes saadan i det store, saa det, der var det endelige maal, kunde naas. Og maalet var Danmarks gamle historiske grænse ved Ejderen. Men denne grænse skulde være en virkelig national grænse, grænsen for en dansk folkelig national enhed, ikke en rigsgrænse, der krænkede et andet folks nationale bevidsthed. Saaledes var, saa vidt vides, alle de folkelige arbejders indstilling over for det danske arbejde og dets formaal.

Og da maatte vi sige til os selv, og vi har ogsaa sagt det til hinanden, at ved vort arbejde kunde dette store maal ikke naas. Vort arbejde, i trofasthed og udholdenhed, var helt nødvendigt. Vi havde vor glæde deri, og vor tro, vort haab

og vor kærlighed var knyttet dertil, men der er noget i et saadant arbejde, der ligger ud over al menneskelig evne. Vi mennesker kan til en vis grad styrke hinanden og ogsaa vække hinanden, men kun til en vis grad. Skal det lykkes helt, maa det ske ved aandelige kræfter, som vi kan være tjenere for, men som vi ikke raader over. Og naar det drejer sig om at genføde, hvad der vitterligt er afgaaet ved døden, da ligger dette ikke alene over al menneskelig evne, men det ligger helt uden for alt, hvad mennesker kan tænke eller gøre.

Og da vi nu ikke var romantiske følelsesmennesker eller overspændte fantastere, men nøgterne mennesker, der levede midt i skuffelser og vanskeligheder, som man ofte kun med nød og næppe fik sig klaret nogenlunde fri af, maatte vi enten nedskrive formaalet for det danske arbejde i Sydslesvig til det menneskeligt overkommelige, eller ogsaa maatte vi knytte formaalet for arbejdet til kræfter, der var stærkere end de stærkeste menneskelige kræfter, og det var dette sidste, mange af os gjorde. Og vi sagde derfor i troens stille stunder til hinanden: Slesvigs land genvundet, det er kampens maal, men dette maal naas kun ved et Guds under.

— — —

I sommeren 1945 skete dette Guds under i Sydslesvig. Det skete overraskende for os alle, ogsaa for de danske sydslesvigere. Det skete samtidig i de forskellige egne af Sydslesvig. Der blev sat lister i gang til underskrift. Disse var ikke helt enslydende, men i dem alle gaves der udtryk for et ønske om at vende tilbage til Danmark. Der blev sagt, at man var bleven klar over, at man ikke hørte hjemme i Tyskland, og man vidste, at ens bedsteforældres land havde været Danmark. Selv stod man nu paa en maade uden fædreland, men det skulde børnene ikke komme til, og man ønskede derfor, at der blev oprettet danske skoler, før at børnene ad den vej kunde komme med i det danske og nordiske folkeliv. Hjemmene vilde staa bag ved og støtte disse danske skoler. Og selv vilde man love at være loyale danske statsborgere, og man vilde ikke godkende oprettelsen af et tysk mindretal i Sydslesvig.

I det danske folk nord for den nuværende grænse havde der før Tysklands kapitulation været udtrykt ønsker om en genforening mellem Danmark og Sydslesvig. Det var mest blandt de unge, at disse ønsker kom til udtryk, og det var i en følelse af, at der var nødt til at ske noget af hensyn til det danske mindretal i Sydslesvig, fordi dette afgjort ikke kunde fortsætte med at leve under tysk overhøjhed og med udsigt til, at det ogsaa i fremtiden skulde bløde i frygtelige krige for et folk, som havde gjort dem al den fortræd, det kunde overkomme i snart hundrede aar.

Det sydslesvigske udvalg i København formulerede i maj maaned det danske folks ønske om Sydslesvigs frigørelse fra tysk overhøjhed. Man afholdt sig fra at give anvisning paa en fremtidig ordning i statsretslig henseende med hensyn til Sydslesvig, skønt dette land selvsagt ikke kan svæve frit i luften, men enten maa udgøre en selvstændig stat eller ogsaa paa en eller anden maade knyttes til Danmark eller en anden stat.

Dr. Vilh. la Cour udgav et lille hefte, som han kaldte et dansk fredsmaal. Han gør deri gældende, at der ikke kan være tale om en grænseflytning, og at de, som gaar med den slags ønsker, ikke kan være ved deres fulde fem. Dr. la Cour mener derimod, at Sydslesvig skal frigøres for tysk overhøjhed og af de allierede magter overgives til Danmark som et mandat. Sydslesvig skal indenrigspolitisk styre sig selv, og der skal i alle forhold være lige ret for danske og tyske sydslesvigere. Paa den maade bliver der fuld frihed for et dansk folkeligt og kristeligt arbejde i Sydslesvig, og vi maa saa afvente og se, hvad et saadant arbejde kan føre til. Og hvis det efter en menneskealder eller to, naar alle sydslesvigere har haft lejlighed til at lære det danske menneskeliv og folkeliv at kende, fører til ønsket om en fri folkeafstemning, skal en saadan finde sted, og hvis den falder ud til fordel for Danmark, skal Sydslesvig indlemmes i Danmark.

Englænderne standsede ret hurtigt de lister, hvorpaa der samledes underskrifter i Sydslesvig for en genforening med Danmark. Man har derfor ikke i tal et paalideligt udtryk

for den danske vækkelse blandt de tysksprogede sydslesvigere. Hvis man vil kalde de lister, som blev underskrevet, inden englænderne standsede dette arbejde, for stikprøver fra forskellige steder i by og paa land, viser de fra 80 til 98 % stemmer for Danmark. Men disse stikprøver stammer mest fra de nordlige egne, saa det vil være rigtigt at sætte procenttallet lavere for hele området fra Flensborg fjord til Ejderen. Ingen tvivler imidlertid paa, at der er et klart flertal for Danmark i hele Sydslesvig.

Flertallet i det danske folk stillede sig i 1920 paa den folkelige selvbestemmelsesrets grund, og skal man dømme efter de udtalelser, som er forekommet i sommerens løb, ogsaa fra politikere og ministre, maa man gaa ud fra, at det danske folk stadig fastholder den folkelige selvbestemmelsesret i et grænsespørgsmaal. Men alligevel tør man ikke lade det komme til en afstemning i Sydslesvig. Man mener, at en saadan afstemning i alt for høj en grad vil være bestemt af de unormale tilstande, som hersker i Sydslesvig og i Tyskland. Hvis sydslesvigerne kunde komme til Danmark ved en afstemning, slap de fri for at bære deres del af byrderne i et Tyskland, som er brudt fuldstændig sammen. Tyskland er kaos, og fremtiden ser mørk og trøstesløs ud for land og folk. Der er heri tilstrækkelig grund for sydslesvigerne til at stemme dansk.

Det er derfor en almindelig opfattelse i Danmark, at der bør gives sydslesvigerne tid til selvbesindelse, saa at de først faar lov til at stemme om 15 aar eller om 30, 50 eller 100 aar. Man gør gældende, at sydslesvigerne først vil være i stand til at vælge frit mellem Danmark og Tyskland, naar de efter et dansk oplysningsarbejde i Sydslesvig er klare over, hvad de gaar ind til, hvis de vil være danske statsborgere, og hvis de aandeligt vil være en levende del af det danske folk. Og paa den anden side maa Tyskland ud af kaos og ind i normale forhold, saa landets forhold ikke skal virke direkte afskrækkende under sydslesvigernes afstemning.

Alle ængstelige danskere maa gøre sig saadanne eller lignende tanker. Det lyder ogsaa retfærdigt og rimeligt,

naar den slags tanker fremsættes. Ingen vil uden videre kunne afvise dem.

Men der er noget mere at sige om denne sag.

Man gaar uden videre ud fra, at alle, som har været tysk-sindede og tysksprogede, er tyskere, og dette er ikke rigtigt. Slægterne har været danske i 1000 aar, og det er endnu ikke 100 aar siden, de kom bort fra Danmark og fra det danske folk. Det er rigtigt, at de kun kender lidt til det danske land og folk i nutiden, men de har dog haft historie og minder fælles med os helt fra den ældste tid. Og selvom mindet lader som ingenting, er det dog et lønligt kilde-spring. Man kan nok komme bort fra sit hjem og være borte derfra i saa lang tid, saa det straks forekommer en fremmed, naar man endelig kommer hjem, men det fremmede forsvinder snart for minderne og for bevidstheden om, at man ikke er kommen til et fremmed sted; man er netop kommen hjem.

Dernæst kan man ikke for alvor beskyldte det store flertal af de sydslesvigere, der ved fremmed vold og ved vore forfædres forsømmelse og skyld har mistet deres danskhed, for at være saa ringe mennesker, saa der ingen ægthed er i deres ønske om nu at komme hjem til Danmark. Det er naturligvis helt sikkert, at der er sydslesvigere, for hvem det kun er et spørgsmaal om de lettest mulige kaar, naar de ønsker at komme bort fra Tyskland. Om de kommer til Danmark, eller om de kommer et andet sted hen, er underordnet for dem. Det eneste afgørende for dem er, at de kommer bort fra den tyske elendighed. Den slags mennesker findes altid. De fandtes ogsaa i Nordslesvig i 1920. Det er en ringe slags mennesker, men de er i stand til at volde mange bryderier. Paa den anden side er det ualmindelig dristigt, og i virkeligheden er det aldeles usømmeligt at beskyldte en hel landsdels befolkning for at være saa ringe, naar de selv ikke blot siger, men ogsaa i gerning viser, at det er ægte og alvorligt ment, at de vil hjem til Danmark.

Og endelig maa det vel siges at være meget alvorligt, for ikke at sige rent ud livsfarligt, fuldstændig at se bort fra, at

der er sket et Guds under i Sydslesvig i sommer. Og 'dette under ser man bort fra, naar man ikke sætter alt ind paa at faa Danmarks grænse flyttet til Ejderen snarest muligt.

Man kan naturligvis nægte at tro paa, at der er sket et Guds under, hvorved tysksindede og tysksprogede sydslesvigere er vaagnede op til bevidsthed om deres tilhørsforhold til det danske land og det danske folk. For manges vedkommende vil der ikke alene blive tale om en vækkelse til danskhed, men ligefrem om en genfødsel af deres danskhed. Man kan nægte at tro paa dette, fordi man kan nægte overhovedet at tro paa et hvilket som helst under. De fleste mennesker i vore dage vil vel indskrænke sig til at tro paa, at der nok kunde ske kristelige undere, eller at saadanne i hvert fald kunde ske i gamle dage. Men at der skulde ske et folkeligt under i vore dage, vil man i hvert fald nægte. Og selv om man ikke rent ud vil nægte en mulighed derfor, vil man dog nægte at tage hensyn dertil, saa man af den grund indlader sig paa et farligt eksperiment.

Man vil vel ogsaa spørge om, hvem der skal afgøre, at det, der vitterligt er sket i Sydslesvig i sommer, er et Guds under. Dertil er der at svare, at den, der spørger, i hvert fald ikke skal afgøre det. Det kan kun afgøres af mennesker, som tror, og derfor vil det forekomme alle tvivlere at være en meget farlig sag. Men det forholder sig nu engang saadan, at det kun er de troende, der kan se undere. Alle andre er blinde over for dem.

Der er vist ingen tvivl om, at de fleste mennesker i vore dage har indrettet sig paa, at der hverken i det enkelte menneskes liv eller i folkets liv kan eller bør ske noget, som i sandhed maa betegnes som et guds under. Man føler sig ængstelig og paa usikker grund, hvis man skal ud i noget, som den menneskelige forstand og fornuft ikke paa forhaand har magtet at gennemskue. Man forlanger, at alt menneskeligt og folkeligt skal foregaa inden for det omraade, som den menneskelige fornuft kan overse og beherske. Der er ganske vist mennesker, som nok vil have Gud med i deres liv, ikke blot, naar der er tale om de store sorger og glæder, men

ogsaa under det daglige livs arbejde og det jævne forhold til næsten, og disse mennesker vil vel ogsaa mene, at Gud kan være med i folkets liv, men man nægter, bevidst eller ubevidst, Gud adgang til saavel det enkelte menneskes liv som til folkets liv ad nogen anden vej end fornuftens. Hvis man tror paa, at Gud kan gøre underfulde gerninger i menneskers eller i folks liv, er disse undere altid henlagt til ældre tider. I vore dage kan den slags ikke forekomme. Og hvis man endelig helt undtagelsesvis vil gaa ind paa, at der ogsaa kan ske undere i vore dage, da vil man ikke vove at sige: se, der er det! Man tør ikke pege paa det, og man tør ikke give sig det i vold. Man tør det ikke, fordi et under altid fører menneske eller folk ud paa dybder, hvor ingen kan bunde med sin forstand.

Sandheden er imidlertid, at hvis det underfulde fjernes fra menneskers eller folks liv, bliver der kun en eksistens tilbage, som ikke har ret meget at gøre med den virkelighed, at et menneske eller et folk er skabt af Gud i hans eget billede. Det underfulde hører Guds væsen til. Det er en væsentlig bestanddel deraf. Det har Jesus Kristus klart og tydeligt vist os. Og naar et menneske er skabt som et sandt og virkeligt udtryk for Guds eget væsen, hører det underfulde ogsaa med til menneskelivet. Hvis man derfor nægter det underfulde en afgørende plads i menneskeliv og i folkeliv, fornægter man samtidig det sande og virkelige og aandelige i det menneskelige og det folkelige. Men dette vil igen sige, at det menneskelige og det folkelige mistes, og der bliver kun et højere dyreliv tilbage.

Naar da Gud underfuldt vækker og genføder det danske liv i Sydslesvig, og vi ikke vil godkende dette under og indrette os derefter, bliver det til en fornægtelse af det aandeligt menneskelige og folkelige liv og en fornægtelse af Gud selv, og en saadan fornægtelse er livsfarlig. Den kan, hvis den fastholdes, føre til en dødsdom over hele det danske folk.

Aage Møller.

VIRKELIGHEDENS PRØVE

I Aaret, der nu snart er runden ud, oplevede vi den store Dag, vi havde ventet saa længe, og vi holdt i den Anledning mange Festdage i Forsommeren, hvad der ogsaa var Grund til. Danmark havde genvunden sin Frihed. Men med det samme meldte der sig en lang Række Vanskeligheder. Det var vi forberedt paa, og der var vel heller ingen af os, der havde noget derimod, for nu var det dog for Alvor et Opbygningsarbejde paa alle Omraader, der forestod. Vi har sammenfattet vort Maal i de Ord, at vi skal vinde Freden. Det Udtryk er udmærket, og det dækker over vidt forskellige Opgaver, men det lægger naturligvis først og fremmest en stor Opgave hen til de Mænd, der har en fremtrædende Plads politisk, erhvervsmæssigt eller kulturelt. Det er store Krav, der stilles til disse Mænd i Dag og i Morgen. Men Maalet at vinde Freden stiller ikke bare Krav til dem. Hvis det var saadan, kunde vi andre jo have det meget hyggeligt og nøjes med at følge interesseret med i, hvordan Opgaverne blev løst. Nu kan vi imidlertid ikke nøjes med at være Tilskuere, vi maa alle være aktive, for her stilles Krav til os alle, og vi maa hver gøre vort til, at Maalet naas.

Jeg er ikke Pacifist og kan derfor ikke opfordre alle til at nægte at deltage i Krigstjeneste for ad den Vej at komme Krigen til Livs og vinde Freden. Og jeg kender heller ikke

nogen anden »Formel« eller »Patentløsning«, der let og smertefrit kan klare det hele for os. Derimod ved jeg, at vi her staar over for en uhyre stor og mangesidig Opgave, der kræver sin Løsning ogsaa af den enkelte. Pacifisterne har Ret i, at den kræver sin Løsning hos den enkelte, men det er ikke nok, at vi siger Nej til noget, vi maa ogsaa kunne sige et Ja. Freden vindes ikke ved, at jeg undlader at kæmpe for mit.

Hvis vi tager den moderne Digtning som Udtryk for den Indstilling, vi Danske af i Dag har til Livet, saa synes jeg, her er en Fare for Freden, netop en Fare, der skal overvindes hos det enkelte Menneske. Stiller vi følgende Spørgsmaal til den moderne Digtning: Hvem er Mennesket, og hvad er Maalet for og Meningen med Menneskelivet? Saa faar vi naturligvis nu, som i ethvert Tidsafsnit af vor Historie, forskellige Svar, men der er ogsaa nu som altid Svar, der dominerer, og et meget almindeligt Svar synes jeg at finde i følgende Verslinier:

»Hvor er vi skuffede,
 hvor naaede vi lidt af det,
 vi haabede!
 Hvor er den høj,
 Hverdagens Grædemur,
 umulig at komme over!
 Haabløse ser vi mod Himlen
 og klynker videre —
 i Dag, i Morgen,
 om tredeve Aar?«

Mennesket blot staaende ved en Grædemur og klynke, *haabløst*. Vi maa leve i denne Verdenskulde, saa længe vort Hjerte slaar, og først naar det engang før eller senere standser, saa er vi fri, for saa er det hele forbi. De Lidelser og de Besværligheder, vi skal igennem, er meningsløse, fordi der ikke er noget egentligt Maal med et Menneskes Liv. I vor Barndom kunde vort Øje lyse og vort Hjerte glæde sig ved at høre H. C. Andersens Eventyr, men vi er da heldigvis blevet klogere nu, saa vi ved, at de ikke har noget med Livet

at gøre, det er bare smukke og hyggelige Billeder, opstaaet i den rare H. C. Andersens Hjerne.

I et Digt af en anden læser jeg følgende:

»— For vores Lykke
ligger gemt paa tusind Steder,
men vi ved blot aldrig hvor.
Bagved Stormen er der Lykke,
under Sorgen er der Lykke,
i den travle, stille Hverdag,
i det tunge, triste Graavejr
kan det tændes som et Festblus,
dette: Lykke —
som et Solskær over Skyen,
som en Andagt midt i Slaget,
som et Haandslag efter Kampen!«

Den Lykke, her er Tale om, er ikke bare Held i vor Hverdag og i vort Arbejde, men det er dette, der kan tilfredsstille noget af det dybeste hos Mennesket, det, der giver Mening i Livet for et Menneske og giver det noget at leve for, et Maal. Livet, som det skildres her, er i og for sig ikke lettere, der er Tale om »Storm«, »Sorg« og »Graavejr«, men det er ikke meningsløse Ting, der hjemsøger et Menneske og gør Livet næsten uudholdeligt for det. Der er et Maal at kæmpe frem mod, og jeg gaar da ind under Vanskelighederne, der er paa Vejen frem mod Maalet, og Kampen mod disse Vanskeligheder gør ikke Hverdagen uudholdelig for mig, tværtimod, her kan jeg finde Lykken. Jeg har noget at leve for, derfor er der Mening i mit Liv.

Jeg vil kalde det første for en negativ og det sidste for en positiv Indstilling til Livet, og det er mig ikke ligegyldigt, hvilken Indstilling min Nabo har. Er han negativt indstillet, kan han nemlig være en Fare for det Samfund, vi lever i. For saa er han ikke bundet af menneskelige Værdier og kan derfor, hvilken Dag, det skal være, være med til at træde det under Fode, som er noget af en Betingelse for, at jeg kan leve mit danske Menneskeliv.

Demokrati eller ikke, det er ligegodt for ham. Menneske-

ret og Menneskeværd er naturligvis ganske ukendte Begreber for ham, naar hans eget Liv ikke har Værdi for ham. Det enkelte Menneskes Ret til i Frihed at leve sit eget aandelige Liv kan han blive Modstander af, hvilken Dag det skal være, for han kender ikke til aandeligt Liv. Og da det ikke er noget, der staar urokkeligt fast for ham i Livet, noget, han er bundet til i Kærlighed, saa er han et let Bytte for en tilfældig Agitator, der taler til Menneskets Egoisme eller Instinkter.

Derfor, hvis vi skal naa vort Maal: at vinde Freden, saa maa det danske Folk ikke være negativt indstillet over for Livet, og her ligger en Opgave til Hjem, til Skole og til den enkelte at løse. Det har længe nok været desillusionerede Mennesker, der har ført det store Ord herhjemme. Gid deres Tid maatte være ommel!

I et Folks Indstilling sker ikke stor Omstilling fra i Dag til i Morgen. Men vi, der mener, at vi har den positive Indstilling til Livet, har Pligt til at leve dette og leve for dette, ogsaa hvor vi kommer i Kamp med vore Modstandere, og vi vil da erfare, at ogsaa i denne Kamp ligger Lykken.

Den ene af vore Fjender, Nazismen, er besejret og uskadelliggjort, men der er andre Fjender tilbage, nogen, der gaar lovlige omkring iblandt os. Og endelig maa vi ogsaa huske, at det ikke er nok, at vi besejrer en Fjende og saadan set gør ham uskadelig, vi har ikke naaet vort Maal, før han er blevet positivt indstillet over for Livet,

»— før selv den mindste af de smaa
faar Del i Livets Glæde.«

Johs. Hvid.

FRED — OG HVAD SAA?

I et langt Digt fra 1817 »Natten paa Jelling Høje« har Blicher fortalt om de Stemninger, der gaar gennem hans Sind en Nat, da han med sine egne Tanker holder Vagt paa Kong Gorms Høj. Disse Stemninger er baaret af Angst for Fædrelandets Undergang, og det er kun et blegt Morgenlys af Haab, der ved Digtets Slutning fortæller om den Fortrøstning til Gud, hvormed Blicher slutter sin Nattevagt.

Vi, der bor i Jelling, havde i Aar den 4. Maj om Aftenen en Oplevelse paa samme Sted. Radioen havde meldt om Tyskernes Kapitulation, og saa godt som alle voksne i Byen var søgt sammen paa Højen. Nogle forsøgte at sige lidt ud af den fælles Stemning. Mest sang vi. Den ene Sang afløste den anden. Sindene var fulde af Tak. Der var meget, der meldte sig i Tankerne den Aften. Nogle tænkte vel mest paa, at nu skulde Tyskerne ud af Landet. Nogle havde paa-rørende i den danske Brigade, der nu skulde komme hjem fra Sverige og løse sin Opgave herhjemme. Alle tænkte vel paa dem, der nu skulde komme hjem fra Fængsler og Koncentrationslejre — hvor mange af dem vilde vi komme til at vente paa forgæves? Vi fra Seminariet tænkte tillige paa vore unge, der i de sidste Maaneder havde færdedes i Egnen ved Nattetide paa farlig Færd; nu kom Trygheden for dem. Mere end eet Par Forældre tænkte paa deres store Dreng og paa, at nu kom Tiden, da han aabent kunde fortælle om alt det, som de godt vidste, at han var med i, men som han hidtil havde maattet tie om over for dem. Det var en underlig Aften. Aftenlyset lignede et Morgenskær.

Ude over Skovene ved Vejle begyndte der at stige Lysrakter op. De skulde fortælle os og hele Egnen, at der ogsaa derude var Mennesker samlede, og at de var samlede om det samme, som samlede os. Hele Danmark tog i de stille Aftentimer mod Budskabet om Fred. I Forsamlinger og enkeltvis i Hjemmene oplevede Landsmænd over det hele Land, at dette Budskab helligede Aftenen den 4. Maj.

Aldrig maa vi glemme at fortælle vore Børn om den Aften. Beretningen om de onde Aar og deres Afslutning maa blive ved at bryde igennem som levende Fortælling for Børnene, der vokser op. Ordene derom maa blive til Ord af den Slags, der opholder Folkelivet. Saa stærke skal vore Ord om alt dette være, at de Børn, der i vor Tid hører dem, faar Lyst til at bringe dem videre til deres Børn igen. Det er jo af saadanne Ord, Danmark lever.

Nu kommer saa Efterkrigstiden. Dette Ord vækker onde Minder. Der var saa meget, der gik i Stykker for os i Aarene efter den sidste Krig. En Digter talte om disse Aars Ungdom som en Ungdom, der snublede i Starten, og Digterens Ord blev til en Myte, der blev godkendt som Sandsagn om sidste Efterkrigstids Ungdom. Sidst er Ordene godkendt af Karl Nielsen i hans Bog Cæsar og Jesus, der karakteriserer vor sidste Efterkrigstid saaledes: »... en Tid, der var uden Metafysik, uden historiske Instinkter, en Tid, hvor man ved Teknik og Færdigheder søgte at vinde udad, hvad indad var tabt, det være sig: Sjæl, Tro, Tradition...«

Den er ført saa ofte, denne Tale, at den er ved at nedfælde sig som en Lov i Sindene, en Lov om, hvordan det nødvendigvis maa gaa efter en Krigstids Ondskab. En litterær Halvsandhed vokser og gror og bliver til en Helsandhed. Det, der var den sørgelige Sandhed om en Del af vor Ungdom, ja om en Del af de ældre med, bliver efterhaanden godtaget som Sandheden om vort Folk. Det er af Værdi heroverfor at fastholde nogle Realiteter, der fører anden Tale.

Det var i Krigsaarene 1914—18, at vort Folk afviste den farlige Tale, der rejste sig, da vi afstod de vestindiske Øer.

Det var ved Slutningen af forrige Krig, vi med Forstaaelse af andres Ret magtede at skyde vore egne Førsteindskydelser til Side i Forholdet Danmark—Island, saa vi uden Anvendelse af Vold kunde naa frem til en brugelig Form for fortsat Samvirke et Stykke Tid frem endnu mellem de to Nationer.

Det var i sidste Efterkrigstid, Danmark og Norge overlegent kunde vælge den eneste rimelige Vej til Afgørelsen af et Spørgsmaal som det om Østgrønland.

Det var i Efterkrigstiden, Genforeningen med Nordslesvig fuldbyrdedes. Se paa Vejbygningen, Udstykningerne, Havnebygningsarbejderne der. Se paa Næringslivets Opblomstring i Nordslesvig og Indoptagelsen af dansk Folkeoplysningsarbejde i den sønderjydske Befolknings Liv. Det er alt sammen Efterkrigstidsarbejde.

Det var i Efterkrigstiden, Kirkebygningen kunde fortsættes rundt omkring i Landet.

Det var i Efterkrigstiden, en Sammenslutning som Kirkeligt Samfund samlede sig sammen til betydeligt forøget Arbejde rundt om i vore Sogne og i København.

Det var i Efterkrigstiden, Arbejdernes Oplysningsforbund tog fat paa Udformningen af et vidtrækkende Oplysningsarbejde, at Studiekredsbevægelsen blev taget i Tjeneste af det almindelige politiske Oplysningsarbejde, at Vandrebbevægelsen blandt Ungdommen fandt ind i faste og ordnede Former.

Det var i Efterkrigstidens Begyndelse, at Besøget paa Højskolerne kulminerede, og gennem hele Efterkrigstiden var Højskolens Røst kendelig i de unges egen Tale. Det er i Efterkrigstiden, de danske Ungdomsforeninger vokser op til at omfatte om ved et halvt Hundrede Tusinde Medlemmer. Det er i den samme Efterkrigstid, K. F. U. M. og K. naar op til et Medlemstal af lignende Størrelse. Det er i Efterkrigstiden, Dansk-Nordisk Ungdomsforbund dannes og faar stærkt voksende Tilslutning.

Behøver en Efterkrigstid da at blive en Tid, hvori Ungdommen snubler i Staten?

Ser vi paa Ungdommens betydelige Indsats i Frihedskampen under den sidste Krig, tør vi maaske endogsaa med Fortrøstning tænke paa det Svar, Ungdommen selv i den kommende Efterkrigstid vil give paa Spørgsmaalet: Bliver Tiden, der kommer nu, en Snubletid for Ungdommen?

Der er Morgenskær i Lyset fra 4. og 5. Maj.

Jens Futtrup.

MODSTANDSKAMP PAA MERE END EEN MAADE

EN SAMTALE MED FOLKETINGSMAND, CAND. MAG.
ERIK APPEL, ELLEHUS

Folketingsmand *Erik Appel* er en af den danske Rigsdags smukkeste Skikkelser. Tilværelsen er jo ikke blot et Spørgsmaal om Kornordning og Smørpriser. Der er nationale og kulturelle Værdier, som det er nok saa betydningsfuldt at staa Vagt om, og i Kampen for disse Værdier har Erik Appel altid været at finde i første Linie. Som aktiv Politiker er Erik Appel ikke gammel i Gaarde. Han kom ind i Rigsdagen ved Folketingsvalget i 1939. Men inden havde han for længst ved en betydningsfuld folkelig Gerning gjort sit Navn kendt i vide Kredse. Der staaer Respekt om Erik Appel. I Rigsdagen taler han kun sjældent, men naar han taler, lytter man, fordi man ved, at han har noget paa Hjerte.

I den seneste Tid har Erik Appel dog talt hyppigere paa Tinge, end han plejer. Det er naturligvis den spændte sønderjyske og sydslesvigske Situation, der har kaldt paa ham, og der er vel faa Mænd i dette Land, der har bedre Føling med disse Spørgsmaal end han. I det følgende Interview kommer Erik Appel ind paa en Række af de Problemer, der i denne Forbindelse er brændende, og til Slut siger han ogsaa noget om den danske Højskoles Stilling i Dag.

— De har, siger vi til Erik Appel, gjort en Gerning i Sønderjylland lige siden Genforeningsaaaret. Der var nogle Aar, hvor Hjemmetyskernes Holdning var præget af loyal Tilpasning. Men saa satte den nazistiske Propaganda ind og ændrede totalt Forholdene.

— Ja, der var virkelig nogle Aar, hvor baade Hjemme-

tyskerne og vi troede, at nu var det Spørgsmaal, der var dem og os imellem, endelig løst. Det følte som en stor Lettelse. Blandt mange Tysksindede mødte man Ønsket om at komme i Forbindelse med dansk Folkeliv. Noget tysk Folkeliv havde de ikke kendt. Min Hustru og jeg var i 1926 blevet Forpagterfolk paa Ellehus Domæne. I Nabolaget fandtes flere tyske og tyskblakkede. Ret snart kom nogle af dem til mig og spurgte mig, om jeg ikke vilde oprette en Børneskole, hvor baade danske og tyske Børn kunde modtage Undervisning. Jeg oprettede en saadan Skole, og det gik egentlig forbavsende godt. Skolen begyndte med tyve Børn, og kun Halvdelen var fra rent danske Hjem.

Erik Appel smiler pludselig:

— Jeg kommer til at tænke paa en St. Hansaftensfest, vi holdt, siger han. Vi havde været ude ved Baalet og var nu paa Vej hjem mod Gaarden til Kaffen, og medens vi travede, sang vi naturligvis. Det maatte selvfølgelig være neutrale Sange af Hensyn til den blandede Forsamling, men i en Pavse begyndte Børnene selv at synge, og de valgte »Den Gang jeg drog afsted!« Da blev jeg hed om Ørene. Da Børnene kom til Linierne: »Og den har Tysken haanet og traadt den under Fod, nej, dertil er vor Fane for gammel og for god«, skelede jeg til mine hjemmetyske Naboer, men de bevarede Fatningen, og der blev heller ikke senere talt om denne Episode. De vidste, at det var ikke for at propagandere blandt Børnene, at jeg havde lært dem denne Sang.

Der var virkelig Tillid mellem Danske og Tysksindede i disse første Aar efter Genforeningen.

— Men saa kom Nazismen!

— Ja, saa kom Nazismen, men allerede før den satte ind med sin Stormflod i 1933, var Forholdet jo blevet ødelagt. Den økonomiske Krise gjorde sit hertil. En Rolle spillede ogsaa den stortyske Tanke. Bag min Ryg sprængtes Sammenholdet i vor lille Skolekreds. Børnene fra de tysksindede Hjem blev taget ud af Skolen og sat i tysk Privatskole.

— Endnu vanskeligere blev Forholdene efter den 9. April?

— Ja. Tanken om Løsrivelse fra Danmark havde efter-

haanden vokset sig stærk blandt det tyske Mindretal. Men man havde jo endnu ikke Magt, som man havde Agt. Nu væltede Magten den 9. April ind over Danmarks Grænse, og det tyske Mindretal ændrede straks Holdning. Vi havde besluttet at afsløre en Genforeningssten dette Aar. Stauning skulde have talt, men af gode Grunde maatte han sende Afbud. Vi slæbte dog alligevel Stenen paa Plads, men da vi kom forbi en af de hjemmetyske Gaarde, stod Ejeren i Porten, og han sagde: »Det bliver nu ikke jer, der kommer til at holde Genforeningsfest — det bliver os!« Man følte sig oven paa nu. Min Nabo, en tysksindet Husmand, der iøvrigt havde været min Fodermester, fik rejst en Flagstang i sin Have. Den stod nøgen i fem Aar. Efter den tyske Kapitulation tog han den ned igen.

— Man taler i Forbindelse med de sidste Aars frygtelige Ugeringer bl. a. i Koncentrationslejrene om det tyske Folks solidariske Ansvar for disse Gerninger. Har det tyske Mindretal i Sønderjylland Andel i dette Ansvar?

— Jeg synes det. Hjemmetyskerne tog jo straks klart og tydeligt Parti for Nationalsocialismen, og efter den 9. April forbandt det tyske Mindretal sig uhyre nøje med Besættelsesmyndighederne. De første Arrestationer af Danske hernede kan kun være sket efter hjemmetysk Anvisning.

— Vidste Hjemmetyskerne, hvad der foregik i de tyske Koncentrationslejre?

— Jeg talte med mange om det. Der fandtes flere Kategorier. Nogle indrømmede, at de godt vidste, hvad der var foregaaet i Koncentrationslejrene, men man maatte se bort fra dette, fordi det nu engang var bedst for Verden, dersom Tyskland sejrede. Andre, der ogsaa indrømmede Kendskab til disse Rædsler, gav aabent Udtryk for deres Afsky overfor dem. Atter andre hævdede, at de ikke kendte noget til disse Forhold. Jeg svarede disse: Jamen, det er ene og alene, fordi I ikke har *villet* kende noget til dem! I kunde have hørt om dem i den udenlandske Radio. Vi, der er jeres Naboer, kunde ogsaa have fortalt jer om dem — men I skubbede disse Problemer fra jer.

— Hvordan vilde Hjemmetyskerne have set paa disse Problemer, dersom Tyskerne havde sejret i Krigen?

— Nogle vilde vel have tænkt paa dem med Skam, men langt flere vilde utvivlsomt have betragtet dem med Lige-gyldighed. Men det er jo til syvende og sidst kun en *tænkt* Situation, da disse Forhold i Tilfælde af en tysk Sejr slet ikke vilde være kommet frem under en Form, som vi nu kender dem.

Jeg kommer iøvrigt i Tanker om en Episode, som jeg synes, jeg vil fortælle om i denne Forbindelse, tilføjer Erik Appel. En tysk Officer var under Besættelsen indkvarteret hos en dansk Præst. Den danske Præst syntes, det var hans Pligt at fortælle den tyske Officer om Rædslerne i Koncentrationslejrene. Det gjorde et meget stærkt Indtryk paa den tyske Officer. Han følte det som en frygtelig Skam. Han fandt, at han ikke kunde leve med Ære efter dette, og han vilde tage sit Liv. Det var kun, fordi Præsten indstændigt bad ham om grundigt at overlægge Sagen, at han afstod fra sit Forehavende. Det vilde være Forræderi af Dem, dersom De tog Deres Liv, sagde Præsten til ham — Forræderi mod Deres Lands Fremtid. De maa være med til at genrejse det — ikke paa Idéer, som Nationalsocialismen byggede paa, men paa et kristent og medmenneskeligt Grundlag.

Dagen efter kom den tyske Officer og takkede den danske Præst for Samtalen, de havde haft. De havde Ret, sagde han til ham. Jeg vil, naar Krigen engang er forbi, gøre mit til, at et nyt — hæderligere — Tyskland kan genopstaa.

Saadanne Tyskere fandtes altsaa ogsaa!

— Hvordan opstod Nazismen i Tyskland?

— I sin Vorden var den naturligvis økonomisk og socialt betinget, men efterhaanden som den fængede, udartede den til det rene Djævelskab. *Til den rene og skære Satanisme!* Jeg tror fuldt og fast paa Djævelen, som jeg tror paa Gud. De fleste vil helst lade, som om Djævelen ikke eksisterer, men de seneste Aars Begivenheder har dog nok faaet flere og flere til at tro paa hans Eksistens.

— Kan der efter de sidste Aars Begivenheder igen

komme en Tilmærkelse i Stand mellem Danske og Tysksindede i Sønderjylland?

— Det vil blive vanskeligt, men Forsøget maa gøres. Jeg har selv allerede søgt Kontakt med saadanne tyske Kredse, der ønsker en Forstaaelse med Danskheden. Det er saadanne Folk, der ikke under den nazistiske Æra har været i første Række. De tidligere toneangivende inden for det tyske Mindretal sidder jo for Øjeblikket interneret i Faarhuslejren. Naar de engang kommer ud igen, skulde det helst være saadan, at slet ingen spørger efter dem mere. Derfor mener jeg, man bør søge Føling med de tysksindede Kredse, der ønsker et godt Forhold til Danskheden, og for at faa Kontakt med disse Kredse, indbød jeg engang i Oktober Maaned Repræsentanter for dem til et Møde paa Ellehus. I Mødet deltog bl. a. Pastor *Beuch*, Aabenraa, Overlærer *Kallesen*, Sønderborg, og Bankdirektør *Danielsen*, Sønderborg. Jeg mødte stor Imødekommenhed. Vi talte om de fremtidige Skoleforhold. En af de tyske Deltagere i Mødet sagde: Det er saamænd ingen Ulykke, dersom vore Børn skal i danske Skoler. De kan alligevel godt bevare deres tyske Sindelag. Danske Børn gik i sin Tid i tyske Skoler, og de blev dog ved med at være Danske.

Der er noget rigtigt i denne Betragtning. Det er til syvende og sidst jo ikke Skolen, men Hjemmet, der præger Barnet.

— Hvordan ser De paa den midlertidige Skoleordning for det tyske Mindretal?

— Den er og bliver et Monstrum, men det var nødvendigt at enes om en midlertidig Ordning, naar man ikke kunde enes om en endelig Ordning. Men der er jo sat en ret kort Tidsfrist for den midlertidige Ordning's Gyldighed, og den nedsatte Kommission, som jeg er Medlem af, vil derfor være forpligtet til at fremskynde Udarbejdelsen af Forslag til en endelig Ordning mest muligt.

— Mødet, De holdt paa Ellehus med Repræsentanter for forsonlige hjemmetyske Kredse, gav Anledning til Kommentarer i den konservative Presse.

— Det tør man nok sige. Jydske Tidende beskyldte mig ganske simpelt for at fiske efter tyske Stemmer. Det var Udslag af en nobel Tankegang.

— Efter Valget sagde man, at de tyske Stemmer navnlig var gaaet til Venstre.

— Naturligvis fik Venstre tyske Stemmer ved dette Valg, men de konservative fik sandelig ogsaa tyske Stemmer, og de øvrige Partier med. De tyske Stemmer grupperede sig utvivlsomt mellem Partierne efter de samme Regler, som var gældende for de danske Stemmer — altsaa naturligt efter Klasse og økonomisk Interesse.

— Deres Syn paa det sydslesvigske Spørgsmaal?

— Jeg tror, at der dernede for Tiden er Tale om en virkelig, dybtgaaende Selvbesindelse, som ikke skyldes nogen øjeblikkelig Konjunktur inden for det tyske Rige. Sydslesvigerne har endelig faaet nok af den stortyske Tanke. De føler deres egen Rodløshed, som skyldes, at hverken Tyskland eller Danmark har delagtiggjort dem i noget egentligt Folkeliv. Derfor har hverken Danmark eller Tyskland noget »folkeretligt« Krav paa Sydslesvigerne, men de alene har Ret til at træffe Afgørelsen om deres Tilhørsforhold.

— De har stillet Forslag om, at Landsdelen i to Menneskealdre bør være en selvstændig Stat.

— Ja, men i Personalunion med Danmark og med fælles Mønt og Toldunion.

— De er selv gammel Højskolemand. Man har bebrejdet den danske Højskole, at den ikke — som man udtrykker det — gik ind i den aktive Modstandskamp.

— Det er formodentlig Tiden efter 29. August 1943, man tænker paa. Men det, der skete i Aarene før denne Dato, var dog ogsaa af Betydning. I de første Besættelsesaar kæmpedes der om det danske Sindelag — eller som man ogsaa har udtrykt det: om det danske Folks Sjæl —, og i denne Kamp tog Højskolens Mænd dog godt nok Del. Der er Folk, der groft undervurderer den Indsats, der i disse Aar blev øvet af det folkelige Livs Mænd og af Politikerne. Man haaner den Politik, der blev ført op til 29. August 1943, og kalder den for Eftergivenhedspolitikken. Det var retfærdi-

gere, dersom man kaldte den Forhandlingspolitikken. Der blev sagt *Nej* til meget i disse Aar, og da Valget oprandt i Marts 1943, var Kampen om det danske Sindelag i Virkeligheden vundet, saa at selve Valgresultatet, der var en næsten enstemmig dansk Tilkendegivelse, ikke kom som nogen Overraskelse.

Det er rigtigt, at den danske Højskoles Mænd, paa faa Undtagelser nær, ikke deltog aktivt i Modstandskampen efter 29. August 1943. Højskolens Mænd var ikke Sabotører, og de likviderede ikke Stikkere. Men derfor var de dog ikke passive. Højskolen passede sin aandelige Gerning, og jeg tror nu, at Højskolen skal være meget varsom med at anvende andre Vaaben end de aandelige. Men hver inden for deres Kreds talte Højskolens Folk Danskhedens Sag. Jeg personlig har aldrig talt ved saa mange Møder som netop i Tiden fra 29. August 1943 til 5. Maj 1945. Det var ingenlunde — som man hører venlige Mennesker hævde det — af Frygt, Højskolens Mænd afholdt sig fra Deltagelse i den saakaldte aktive Modstand. Jeg og mange andre folkelige Talere talte saamænd Tyskerne saa aabent imod, at det, hvis vi var blevet angivet af Stikkere, havde været tilstrækkeligt til at befordre os direkte til Frøslev og derefter til en eller anden tysk Konzentrationslejr. Frygt var det visselig ikke, der holdt os tilbage. Andre valgte at gaa under Jorden og optog en Gerning som Sabotører. Vi holdt os over Jorden og forblev i vor Gerning som folkelige Vækkere. Jeg vover at paastaa, at den Gerning, vi øvede, var lige saa nødvendig som den Gerning, de egentlige Modstandsfolk øvede.

— Hvordan bliver Højskolens Front i Fremtiden?

— Jeg bryder mig slet ikke om Begrebet Front i Forbindelse med Højskolen. En Front bliver til enten ved Kommando eller ved Suggestion.... En alvorlig Fare er der for den danske Højskole — at den skal sige sig fri fra Kristendommen og Menighedslivet. Saa gaar det galt. Danskhed kan nu engang ikke hvile i sig selv. Siger vor Danskhed sig fri for Forbindelsen med Kristendommen, mister den sin Fasthed og sin Styrke.

STATEN OG MENNESKET

Al stor Digtning skal kendes paa, at den har et Budskab at bringe os, en Forkyndelse at give os. De sande Digtere retter deres Ord ikke blot til en snæver Kreds af indviede, ej heller til deres Samtid alene, men til alle Mennesker i Samtid og Fremtid. Hvis en Digtters Værk er sandt og oprigtigt, da bringer det Bud til os om noget alment og evigt i Menneskelivet. Deri ligger Forskellen mellem Digteren og Forfatteren. Forfatteren kan være talentfuld og dygtig, kan skrive blændende og betagende. Men hvis hans Værk er bundet til Øjeblikket ikke blot i det ydre, i Stoffet, men ogsaa i det indre, i Synet, da er hans Værk kun et Forfatter-skab, ikke en Digtning. Det er dette og ikke den øjeblikkelige Succes, der bestemmer et Værks Levetid. I Litteraturrens Historie er det ofte gaaet saadan, at de Værker, der opnaaede øjeblikkelig Succes paa Grund af deres Aktualitet, glemtes, fordi de ikke ejede det evigt aktuelle. Men de store Digtværker, der kun i Stoffet var bundet til Øjeblikket, levede og huskedes, fordi de saa Stoffet under Evighedens Synsvinkel.

Den græske Tragediedigter Sofokles, der levede i det 5. Aarh. før Kristi Fødsel, har i en Tragedie »Antigone«, der blev opført i Athen o. 440 f. Kr. F., behandlet et Emne, der er saa evigt aktuelt, at Digterens Ord den Dag i Dag lyder til os i al deres Kraft og i al deres Varme.

Tragediens Forudsætninger og Indhold er i al Korthed følgende: To Fyrstesønner, Eteokles og Polyneikes skal efter

Faderens Død dele Magten i den græske By Theben. Imidlertid bliver de hurtigt uenige, og Eteokles fordriver Broderen, der vender tilbage med en Hær og forsøger at undervinge sin Fødeby. Det lykkes at afslaa Angrebet, men i Kampen dræber de to Brødre hinanden, og deres Onkel Kreon bliver derefter Konge.

Paa dette Tidspunkt begynder Tragediens Handling. Kreon udsteder den Befaling, at Angriberen Polyneikes's Lig skal henligge paa Slagmarken som Bytte for de vilde Dyr, saaledes at hans Sjæl ikke kan finde Hvile i de dødes Rige. Straffen for Overtrædelse af dette Forbud er Døden.

Men de to Brødre har efterladt sig to Søstre, Ismene og Antigone. Medens Ismene er parat til at adlyde Ordren, selv om det sker i Modstrid med hendes Indre, vil Antigone trodse Kongens Befaling. Stærkere end Magthaverens Bud hører hun nemlig sin egen Samvittighed, der byder hende at begrave den døde Broder. Hun sætter denne Hjertets og Følelsens Lov over Statens Lov, og hun er ikke et Øjeblik i Tvivl om, hvilken Vej hun skal gaa. Hun yder den dræbtes Lig de behørigte Æresbevisninger, men bliver grebet i sit Forehavende.

Mødet mellem de to Hovedpersoner i Stykket er gripende. Kong Kreon, der ikke i og for sig er haardhjertet eller brutal, men blot alt for kortsynet og smaatskaaren til at udfylde en Regents Plads, har i sin Opfattelse af Kongens, d. v. s. Statens Ret slet ikke Plads for det enkelte Menneskes Samvittighed. Han ser ikke, at der kan ligge idealistiske Motiver til Grund for Antigones Handling, men kan kun se Trods og Opsætsighed i den. For ham er Staten og Statens Bud alt.

Over for ham staar Antigone, der stærkt og stolt hævder sin Ret til at adlyde Samvittighedens og Hjertets Bud. Op imod Kreons Tale om Staten som øverste og eneste Magthaver og Lovgiver sætter hun sin Samvittighed, den guddommelige Lov, der taler i hendes Hjerte. Da Kreon undrende spørger, hvordan hun har kunnet driste sig til at trodse hans Bud, svarer hun:

For det var ikke Gud, der bød det, heller ej
 Retfærd, der dvæler mægtig hos de dødes Drot,
 og ikkun de har Ret at give denne Lov.
 Jeg mente, dine Bud var ej af saadan Magt,
 — du er dog dødelig — at de gik fremfor Guds
 uskrevne, uforgængelige Love. De
 kom ikke ud i Gaar og varer til i Dag,
 men evigt, og ingen ved, hvornaar de først blev til.

Ikke et Øjeblik hersker der Tvivl i hendes Sind, hun er kun opfyldt af denne ene Tanke: at gøre, hvad den uforgængelige, uskrevne Lov i hendes Indre byder hende at gøre.

Men Kong Kreons Hjerter formildes ikke. Han evner ikke at se den guddommelige Lovs Ret. Ej heller formildes han af, at Sønnen Haimon er trolovet med Antigone. Stift og ubøjeligt holder han fast ved sit Bud, ogsaa da Haimon forsøger at tale ham til Rette.

Antigone skal dø, og modigt og beslutsomt gaar hun i Døden, selv om det sker med Hjertet sønderrevet af Fortvivelse, fordi hun skal forlade det lyse Liv og vandre til Dødens mørke Rige. Men Kreon nedkalder herved Forbannelsen over sit Hus. Han advares af en Spaamand, men da han kommer for at forhindre Ulykken, har Antigone allerede dræbt sig selv, og Haimon tager sit Liv efter at have gjort et mislykket Forsøg paa at dræbe Faderen. Haimons ulykkelige Moder dør for egen Haand, da hun hører herom, og tilbage af den stolte og bydende Konge er der kun et menneskeligt Vrag, der indser, at han maa have handlet forkert, uden dog at forstaa, hvori det forkerte ligger.

— Og nu kunde maaske en komme og sige: »Ja, det er selvfølgelig meget interessant og meget godt; men hvilken Forbindelse har det med vore moderne Problemer? Fortæller »Antigone« os noget om vort Liv ogsaa i Dag?»

Ja, det gør »Antigone«. For Problemet i Tragedien er ikke blot dette, om Kvinden Antigone skal have Lov til at begrave sin døde Broder paa Trods af Kongens Bud. Dette Eksempel anvendte den græske Digter, fordi han saa, at han deri havde et stort og evigt Problem som i en Nødde-skal. Antigone er noget andet og mere end en tilfældig

Kvinde, og hendes urokkelige Beslutning om at adlyde Hjer-
tets Stemme, der byder hende at begrave den døde Broder,
er noget andet og mere end et tilfældigt Kvindelune.

Og Kreon er ikke blot en tilfældig Hersker.

Baade Antigone og Kreon er Symboler.

Kreon er Staten, der ifølge hele sit Væsen vil udstrække
sin Magt saa langt som muligt, og som ikke vil gøre Holdt
foran det enkelte Menneskes Samvittighed. Kreon er Staten,
der vil sigte imod i alle Forhold og alle Spørgsmaal at blive
øverste Lovgiver og højeste Dommer.

Og Antigone er Mennesket, det enkelte Menneske, der
ifølge sin Natur kun modstræbende vil opgive sit eget til
Fordel for Staten. Hun er Eneren, der altid vil kæmpe for at
følge sit eget Hjerte.

Mellem Kreon og Antigone vil der altid være en Mod-
sætning. Forholdet mellem Staten og det enkelte Menneske
vil altid være inde under Spændingens Lov.

Vore moderne Samfundsproblemer er præget af denne
Spænding. Ogsaa i vor Tid, ja, netop i vor Tid er der stærke
Kræfter, der vil give Staten Forrangen for Mennesket. Spæn-
dingen bestaar stadig. For Tiden kunde vi kalde den for
Spændingen mellem Diktatur og Demokrati. Men det er
ikke nok. Spændingen findes ogsaa i Demokratiet. Den har
bestaaet før vor Tid og vil bestaa efter vor Tid under skif-
tende Navne.

For det er ikke blot en Spænding i den ydre Politik, men
en indre Spænding i Menneskehjertet. Det er dette Spørgs-
maal: Vil vi se Mennesket som skabt i Guds Billede og give
Mennesket den Værdighed, der tilkommer Guds Billede?

Ser vi Guds billedet i Mennesket, da vover vi ikke at
krænke Menneskets Samvittighed.

Giver vi Mennesket den Værdighed, som tilkommer Guds
Billede, da kan vi give Svaret paa Spørgsmaalet om Stat og
Menneske. Da kan vi svare, at Staten, hvis Nødvendighed vi
indser og anerkender, ikke har Ret til at byde over Menne-
skets indre Røst, der er Guds Tale til os.

Sofokles taler ikke om Mennesket som skabt i Guds Bil-

lede. Men han taler om Guds uskrevne, uforgængelige Lov i Menneskehjertet. Og han sætter denne Lov over Statens Lov.

Grækeraand og Kristenaand rækker hinanden Haanden i urokkelig Tro paa Gudsrøsten i Mennesket. Og vi forstaar, at Grækeraand og Kristenaand er to væsentlige Elementer i vor moderne europæiske Kultur.

Saaledes har da »Antigone« et Budskab at bringe os, en Forkyndelse at give os — ogsaa i Dag, — netop i Dag.

Asbjørn Mændøe.

DYGTIGHED OG AANDELIG UDVIKLING

Mon ikke mange af os gaar med de tanker: hvorfor ligger Europa i dag i ruiner? Man spørger sig selv: hvad har det nyttet med den rivende udvikling og dygtighed, der har præget de sidste 20 aar før krigen, naar afgrøden af det nu ligger fuldstændig i ruiner eller værre endnu?

Kan man ikke sige, at det er dygtigheden og udviklingen, der er løbet uden om den aandelige udvikling? Ser man paa tyskerne, er det let at blive enigt om, at det er et nøjsomt og dygtigt folk, naar vi ser, hvad de har udrettet i materiel henseende, men hvad nytter det, naar det er betalt med mange aars tilbagegang i aandelig udvikling. Nu tales der igen om den rivende udvikling, der skal komme oven paa krigen. Jeg er bange for, at den udvikling vil blive en forbandelse, hvis ikke samtidig den rent menneskelige udvikling kan følge trop.

Et dygtigt menneske bliver der som regel set op til, og det vinder længere frem i betroede hverv og stillinger end de mindre dygtige. Det er vel ogsaa kun en naturlig ting; men vokser den aandelige udvikling saa ikke jævnt med dygtigheden og forfremmelsen, ender det gerne med en udnyttelse af viden og stilling til egen fordel, og saa har vedkommende lidt sit nederlag, og hans dygtighed er intet værd.

Under krigen har vi set eksempler nok derpaa. Eller tænk paa mange af de millionærer, vi har i landet; det er sikkert dygtige mænd, ellers var de ikke naaet at blive det; men at deres aandelige modenhed er paa højde dermed, tyder det ikke paa, naar de bedrager og snyder samfundet for millioner. Ja, vi maa ønske, at de ledende mænd i Europa, som hvert folk har valgt for sig, maa forstaa, at den aandelige udvikling kommer før den materielle.

Jens Peter Solvang.

Vinterholdet 1944-45.

AARETS GANG

Anno 1945 — i Sandhed et bevæget Aar med Højdepunktet i Datoen 5. Maj (hvis det da ikke var den 4. med Speakerens berømte: Et Øjeblik — —). Vi boede paa dette Tidspunkt i D. N. U.s smukke Villa i Kohagen i Kollund, som D. N. U.s Formand, Lærer Marcussen, saa elskværdigt havde stillet til vor Disposition. Det er sandt, det var nu for Resten Fru Marcussen, der ringede til os og tilbød os Villaen. Marcussen selv sad paa det Tidspunkt i Neuengamme sammen med saa mange andre brave Mænd, saa han var lovligt forhindret i at tænke paa husvilde i Danmark og deslige — set fra Neuengamme — saare ligegyldige Ting. Men vi fik altsaa Villaen tilbudt og var glade for det. Rønhoved Højskole blev beslaglagt den 10. Marts med øjeblikkelig Virkning. Jeg gemmer naturligvis Beslaglæggelsesordren som et Minde om en bevæget Tid. Den er undertegnet med »Graf Schimmelmänn«, et kendt Navn, især efter 5. Maj. Nu sidder han bag Laas og Lukke. I to Dage efter Beslaglæggelsen hang jeg saa at sige uafbrudt i Telefonen og

„Staben“.

protesterede for Alverden. Her var Tale om Beslaglæggelse af privat Ejendom — det var i Strid med Tyskernes egne Løfter, med Haagkonventionen etc. etc. Morsomt var det at høre paa de tyske Instansers indbyrdes Uenighed. Min Telefon blev jo omstillet fra den ene tyske Afdeling til den anden. Tyskerne har saa formodentlig glemt eller været lige glade med, at jeg kunde høre alt, hvad der blev sagt — i hvert Fald oplevede jeg adskillige voldsomme Sammenstød og Skænderier mellem Tyskerne indbyrdes. Efter to Dages uafbrudte Anstrengelser og al mulig velvillig Støtte fra de danske Myndigheders Side lykkedes det omsider at faa Beslaglæggelsen udsat til 24. Marts, og glade var vi. Dermed kunde vi faa Vinterskolen afsluttet paa sømmelig Maade. Alle, der kender Højskoleforhold, ved, hvor umaadelig meget de sidste Dage betyder.

Vi havde hele Vinteren regnet med, at vi naar som helst kunde blive beslaglagt. Nu glædede vi os egentlig mere over, at det virkelig var lykkedes at faa Vinterskolen ført igennem, end vi sørgede over Beslaglæggelsen, som vi efterhaan-

Hjørne af Foredragssalen.

den havde vænnet os til at betragte som en uafvendelig Skæbne.

Den 24. Marts maatte vi ud. Det var paa dette Tidspunkt slet ikke saa let at faa Tag over Hovedet, men takket være Fru Marcussen lykkedes det altsaa. Det var bare ikke saa morsomt, at vi samme Dag, vi skulde flytte ind i Villaen, fik at vide, at den skulde sprænges i Luften, fordi der var gjort Vaabenfund i dens nære Omegn. Dens tidligere Beboere var stærkt med i Modstandsbevægelsen og var gaaet under Jorden. Naa, vi havde ikke meget at vælge imellem. Vi ringede til Villaens nærmeste Naboer og fik beroligende Meddelelser og flyttede ind. Ogsaa efter vor Indflytning var der Gestapobesøg, og vor nærmeste Nabo fandt Haandgranater i vort Vaskehus. Heldigvis var det ham og ikke Gestapo, der fandt dem. Der skete ikke noget. Villaen fik Lov at staa. Men i Marts—April 1945 var det undertiden lidt vanskeligt for os at se Idyllen paa det skønne Sted.

Det tør nok siges, at Vinteren 1944—45 begyndte under de mest usikre Forhold, tænkes kunde. Vi havde et godt

Almu har Sangtime.

Stykke inden November fuldt Hus og maatte sige nej til adskillige. Imidlertid sendte mange Afbud lige inden November. Det var der ikke noget at sige til. Ingen vidste, hvor-

Asta har Haandarbejde.

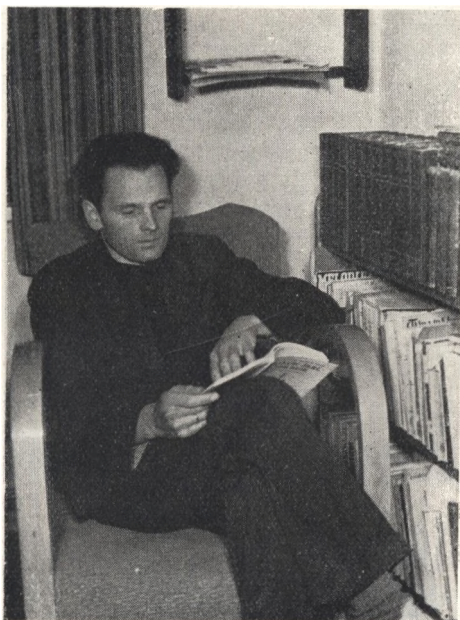

Veninder.

dan det hele vilde forme sig, og mange regnede med, at hvis der skete noget, vilde det være særlig risikabelt at opholde sig hernede ved Grænsen. Saadan har Vilkaarene for vort Arbejde været under hele Krigen, og vi er taknemlige for, at saa mange alligevel søgte hened. Men det er en Uskik, naar adskillige bliver borte uden at melde Afbud, og det var desværre Tilfældet forud for Vinteren 1944—45. Naa, vi blev dog alligevel 89, og saa mange Elever havde der den-

Høj Søgang. Episode fra det berømte Søløg i Flensborg Fjord.

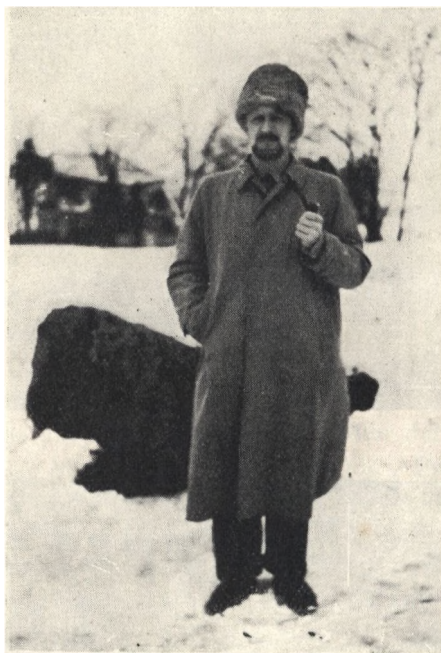
Hvid.

Mændene fra „Den røde Bygning“.

gang endnu aldrig været paa Rønshoved Højskole. Vort Arbejde havde altsaa dog Sangbund og Basis selv under disse usikre Kaar, og med det bedste Mod og friske Kræfter gik vi i Gang med Vinterens Arbejde.

Vore Elever — ja, giver det ikke sig selv, at det ikke er

Langkjær.

tilfældige Mennesker, der søger et Højskoleophold netop under saadanne Vilkaar. Det er ikke nogen, der kommer dryssende og falder ind det første det bedste Sted. Det er Folk, som i den Forstand møder forberedte, og som det er en særlig Glæde at arbejde sammen med. Saadan var Vinterholdet 1944—45.

Lærerne — det er ikke let at være Lærer paa Rønshoved Højskole. At være Lærer betyder i Almindelighed at have en Gerning, hvor man har saa og saa mange Skoletimer og saa er fri — eller i hvert Fald selv kan disponere over sin

Sabotørerne.

Tid. Men en Højskolelærer har aldrig fri. Hans Gerning er et Liv. Hans officielle Skoledag begynder med Morgenmaden Kl. 8 og slutter med Aftenkaffen Kl. ca. 10. De sparsomme Fritimer Dagen igennem maa bruges til ihærdig Forberedelse til de ofte meget krævende Timer eller — naar den egentlige Skoledag er forbi omkring ved Kl. 19 — til Samtale med Eleverne, der ofte trænger til en Haandsrækning eller søger et godt Raad hos en Mand, de føler Tillid til. Som Regel slaar Dagen slet ikke til, og saa maa en stor Del af Natten tages med. Det kræver et godt Helbred og frem for alt den helt rigtige Indstilling til Arbejdet at være en god Højskolelærer. For nogen kunde en saadan Gerning synes et Hundeliv, hvor man aldrig har fri og ikke en Gang oppebærer nogen fyrstelig Gage. Men den helt rigtige Højskolelærer kunde vanskeligt tænke sig at bytte denne Stilling med nogen anden. Han ved, der kræves meget af ham, men ogsaa, at han faar meget igen.

Vi var glade for vore Lærere Vinteren 1944—45. De tog deres Tørn, var med i Arbejdet hele Tiden. Og Eleverne syntes om dem. For Langkjærs Vedkommende blev der efterhaanden bogstaveligt Tale om Døgndrift. Han tog sine

Timer om Dagen og var Sabotør om Natten. Det kunde endda ske, at han ikke naaede hjem inden Morgenkaffen. Saa var vi jo noget spændte. Iøvrigt var Kragh Hansen vores egentlige Oversabotør, og foruden Langkjær deltog tre af

Lis.

Eleverne i de natlige Togter. Det var ikke helt let for Langkjær at overkomme baade det ene og det andet, men han klarede det. Det blev iøvrigt Langkjær's sidste Vinter som Højskolelærer. I Sommer blev han gift, og nu sidder han som Sognepræst udi Thy.

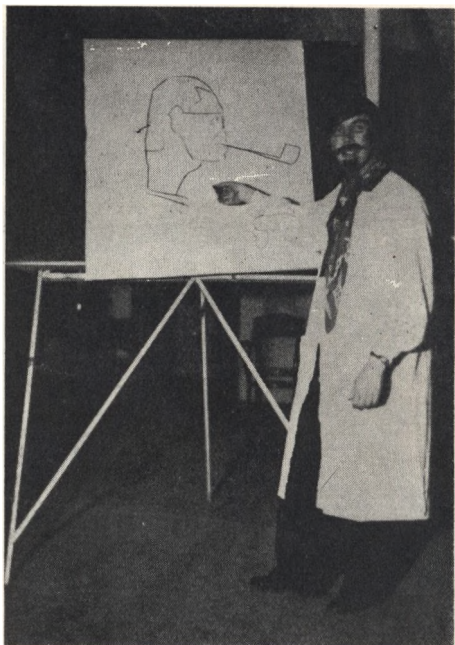
Lauridsen har ogsaa forladt Højskolen, om end kun for en Tid. Han er i Øjeblikket Realskolelærer i Frederikshavn, men vil søge yderligere Uddannelse og derefter paany ind i Højskolearbejdet. Hultberg er stadig i Graasten (an-

I Biblioteket.

sat hos D. N. U.). Han gør sin Plan for den nye Højskoleform stadig mere fuldkommen og arbejder iøvrigt for at skaffe Terrænsporten en større Plads i Højskolens Arbejde. Lis Nørskov er igen Kommunelærerinde i Esbjerg. Hun har skrevet til os, at hun med Glæde tænker tilbage paa Vinteren paa Rønshoved, men iøvrigt ogsaa befinder sig godt i Esbjerg. Asta, der har gjort et saa dygtigt Arbejde i de fire Aar, hun har hjulpet os, har trukket sig tilbage til Privatlivet i sit smukke lille Hjem i Strandhuset. For hende blev April Maaned særlig bevæget. Kragh Hansen var paa det Tidspunkt under Jorden, og Strandhuset havde gentagne Gestapobesøg. Samtidig gik hun og ventede paa »Hanne«, der dog var saa fornuftig at udsætte sin Ankomst til et Stykke efter 5. Maj. Hun fik iøvrigt Navn efter den Særmelding fra England, der Gang paa Gang betydede Kragh Hansens Gruppe, at nu skulde den i Aktivitet. Asta tog den haarde Tid med en Ligevægt og et Mod, som vi maatte beundre.

Vinterens Arbejde — ja, det gik sin støtte og rolige Gang, med de Afbrydelser, som hører med til en Skolevinter. Vi

Kendt Kunstner har tegnet kendt Profil.

Regning.

Der badedes hele Vinteren.

var naturligvis paa talrige Søndagsture i vor skønne Egn, ad mærkelige Stier, gennem Skove og Kløfter, ned i dybe Dale og op over vældige Bakker — undertiden ekstra spændende, naar vi havde vanskeligt ved at finde hjem igen. Turen til

Der arbejdes.

Buskmose.

Dybbøl og Sønderborg gennemførtes programmæssigt. Derimod maatte Turen mod Vest (til Møgeltønder, Højer, Tønder etc.) desværre opgives. Dels var Cyklerne for elendige, dels laa Beslaglæggelsen saa truende over vore Hoveder paa

Problemer gennemtænkes.

Fastelavn.

det Tidspunkt, da Turen skulde være foretaget, at vi i Stedet samlede os om det egentlige Skolearbejde. Vore Besøg i Omegnens Hjem indskrænkede sig sidste Vinter til en dejlig Eftermiddag paa Buskmose og en morsom Aften paa Rønshoved Børnehjem, hvor Børnene spillede Komedie for os.

Fra Fastelavnskomedien. Det endte godt!

Vore Maanedsmøder gennemførte vi nogenlunde planmæssigt. Den 7. November holdt vi Aabningsmøde. Jeg talte kort i Anledning af Højskolens Hundredaarsdag, og derefter var der udmærket Oplæsning ved Forstander Demuth og

„Komsammen“.

Frue. Sidst i Maanedens talte Amtslæge Lausten Thomsen, Aabenraa, om sønderjyske Forhold. Til vort Julemøde talte Pastor Bakkegaard Olesen, Holbøl, om Grundtvig. I Januar holdt Bo Rud, Askov, Foredrag for os om Kaj Munk, og i Februar havde vi Besøg af Rektor Egebjerg-Jensen, Sønder-

borg, der talte om Poesiens Magt. Tilslutningen til Møderne var gennemgaaende særdeles god. Til Gudstjenesterne her paa Skolen prædikede Flemming Møller som sin Fars Vikar. I Vinter er Aage Møller kommet igen, og Flemming Møller er rejst til Sydslesvig for at gøre en Gerning der.

Fra et Kongebesøg i 1931.
Overgendarm Chr. Skov i Samtale med Kong Christian.

I Decbr. 44 døde Skolens gode Ven, Overgendarm Chr. Skov i Koncentrationslejren i Buchenwalde. Dette Dødsfald gjorde et stærkt Indtryk paa os alle, og vi saa det som det, det var: et meningsløst Mord. Skov var en venlig, fredelig, afholdt og agtet Mand, der elskede sit Hjem og i mere end een Forstand saa det som sin Opgave og sin Ære at gaa Vagt for Danmark. Som nævnt var han vor gode Ven. Han bød os hjerteligt velkommen, da vi overtog Skolen i 1941 og støttede os siden paa alle Maader. Han var en sikker Tilhører ved vore Møder, og han var med til at starte Skolens Støtte-

fond og arbejdede meget energisk for, at det skulde blive saa stort som muligt. Han glædede sig med os over Skolens Fremgang og saa det som vi som betydningsfuldt, at Skolen i stadig højere Grad kunde blive rodfast i sin Egn.

Da Budskabet om Gendarm Skovs Død var naaet herop, blev der holdt en Mindegudstjeneste for ham i Skolens Kirkesal. Her prædikede Pastor Bakkegaard Olesen, og jeg sagde et Par Ord for at give en lille Smule Udtryk for den Taknemlighed, vi her paa Stedet følte over for vor afdøde Ven. Paa Skovs Dødsdag blev der i Aar (1945) afsløret en meget smuk Mindesten for ham oppe paa Holbøl Kirkegaard.

Naar Stormen tuder om Hushjørnerne, og Lynet den ene Gang efter den anden slaar ned i Husets umiddelbare Nærhed, rykker Husets Beboere tættere sammen og føler i særlig Grad Styrken i det, der samler, og i det at være sammen. Saadan havde vi det ogsaa paa Vinterskolen 1944—45. Vi blev rystet sammen, blev en Helhed. Men den 24. Marts var kommet. Tyskerne var der, og vi maatte skilles, Eleverne spredtes ud over Landet (30 af dem tog dog Plads hernede i Omegnen) — og vi flyttede (sammen med Hvid) ud til

Lørdag Aften.

Finks Mindesten paa Aller Kirkegaard.

Vi har væltet en Væg for at faa Plads i Spisesalen.

Der smøres.

Villaen paa Kohagen. Og saa kom de spændende Aprildage, hvor det tegnede til hvad som helst. Vi vilde ikke opgive Sommerskolen. Men hvor skulde vi være? Vi forespurgte paa Graasten Landbrugsskole, om vi kunde holde Skole der. Forstander Hansen og Frue sagde straks ja dertil, hvilket vi gerne endnu en Gang vil takke dem for. I Nøden er det særlig rart at møde Venner. Vi sendte saa Meddelelse ud til Eleverne om Flytningen, og kun et Par Stykker meldte fra. Men saa blev ogsaa Landbrugsskolen beslaglagt. Vi fik saa af Jordlovsudvalget Lov til at benytte Bygningerne paa Lille Okseø og glædede os til at holde Sommerskole der. Paany gik der Meddelelse ud til de indmeldte Elever, og igen var kun et Par Stykker blevet betænkelige. Da brød Trafikken fuldstændig sammen. Det saa efterhaanden ud til, at vore Elever simpelthen ikke kunde komme herved. Saa bestemte vi os endelig til at aflyse Sommerskolen.

Iøvrigt begyndte der at blive Liv ved Grænsen. Rutebil efter Rutebil kom over med hærgede, men glade Koncentrationslejrsllemmer. Blandt de hjemvendende var ogsaa Jens Stenz (Elev fra Vinteren 1941—42). Han blev i sin Tid dømt til livsvarigt Fængsel for Sabotage og havde i flere Aar sidet i tyske Fængsler og Lejre. Da han passerede Grænsen,

Sangkor.

sendte han os en Hilsen, som vi blev meget glade for, baade fordi den fortalte os, at han tænkte paa os, men naturligvis ganske særligt, fordi vi nu havde Vished for, at han havde klaret sig igennem alle Rædslerne. Det havde vi en Overgang ikke turdet vente.

Den 3. Maj holdt jeg 40-Aars Fødselsdag og fik Masser af Hilsener, Breve og Blomsterkurve i den Anledning. Hjerterelig Tak. Det var meningsløst i Anledning af et saa lille rundt Tal — men naturligvis dejligt. Alle de gamle Elever her paa Egnen var sammen med os om Aftenen.

Og saa kom 5. Maj. Selvfølgelig tog vi straks til Grænsen for at byde Englænderne, specielt Montgomery, velkommen. Foreløbigt kom de desværre ikke. Til Gengæld glædede vi os over 6—7 Vinterelever, der pludselig dukkede op som Frihedskæmpere. Siden hørte vi, at en Mængde af vore gamle Elever rundt omkring i Landet var Frihedskæmpere ligesom de fleste af vore Lærere. Først den 7. Maj saa vi de første Englændere ved Grænsen. Det kan nok være, der var Jubel. Oscar var saa heldig at komme med en engelsk Panservogn lige til Sønderborg. Han var ikke billig, da han kom hjem.

Familien i Brugsen har Englænderbesøg.

Englænderne fik en begejstret Modtagelse.

Da vi imidlertid var kommet et lille Stykke forbi 5. Maj, syntes vi (og ikke mindst Hvid), at det alligevel var saa trist ikke at holde Sommerskole paa Grænehøjskolen i Befrielsens Sommer. Jeg gik saa løs paa Myndighederne oppe og nede for at faa Skolen fri for tyske Flygtninge. Igen telefonerede jeg i et Væk. Og Telefonen var paa det Tidspunkt

Et Par af vore egne.

næsten helt umulig. En Lyn-Ekspres-Samtale til Indenrigsministeriet blev bestilt ved 9-Tiden og kom igennem henved Kl. 17. Den kostede 27 Kr. Desværre gav den lige saa lidt Resultat som alle mine andre Opringninger. Da det var de tyske Myndigheder, vi kæmpede med, havde vi den fortræffeligste Støtte af de danske. Nu var der ingen til at hjælpe os. Det var som at slaa i en Dyne. Overalt mødte vi Elskværdighed og beklagende Skuldertræk. I Slutningen af Maj syntes det dog at lysne. Jeg fik af Luftværnschefen i Graasten det Indtryk, at vi næsten sikkert kunde regne med,

at Skolen vilde være rømmet midt i Juni. Han »kunde ikke tænke sig andet«. Vi vidste, der ingen Tid var at spille, saa vi satte paa det Grundlag en Annonce i Bladene om, at Sommerskolen begyndte den 19. Juni. Vilde der nu komme nogen Elever? Det kom der. I Løbet af et Par Dage havde nogle og tredive indmeldt sig paany. Men stadig var Skolen ikke

En dansk Brigader ved Grænsen.

rømmet. Igen satte jeg Himmel og Jord i Bevægelse. I sidste Øjeblik lykkedes det. Ganske vist maatte vi ikke regne med at være endeligt frigivne, men vi kunde da begynde og haabe det bedste. Vore udmærkede Piger suppleret med trofaste Hjælpere rundt omkring fra, som i Hast var hidkaldt, gik i Gang med Rengøringen. Skolens faste og dygtige Haandværkere malede, murede og satte i Stand. Resultatet var overvældende. I Løbet af faa Dage saa der virkelig helt net ud. Det skal siges, at Tyskerne ikke havde været saa slemme endda. De havde haft en udmærket Leder, der

Sct. Hans Aften i Kollund.

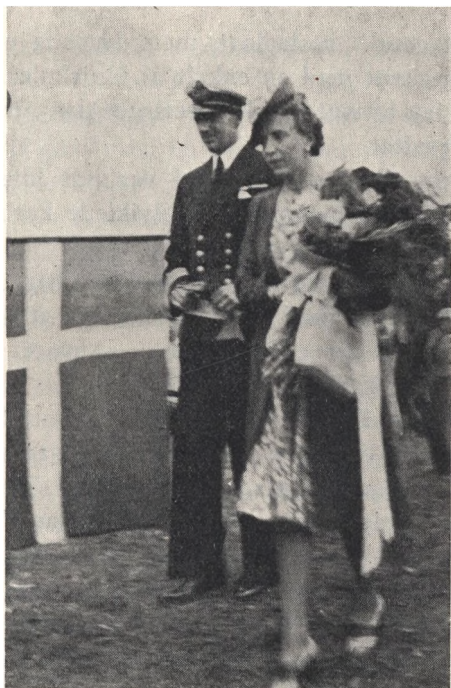
virkelig gjorde sig Umage for at skaane Bygninger og Inventar mest muligt.

Den 19. Juni ankom Sommerpigerne, og det var en herlig Flok ualmindelig storartede Piger. Vi glædede os rigtig til at komme i Gang igen. Og jeg tør sige, vi kom vældig godt i Gang. Den 23. var vi til Sct. Hans-Stævne i Kollund, hvor jeg talte. Den 24. deltog hele Skolen i det festlige Skamlings-bankestævne. En dejlig Udtur i skønt Vejr paa aaben Lastbil, en enestaaende Oplevelse paa Skamling og en bitterlig kold Hjemtur midt om Natten. Vi var hjemme ved Firetiden. Aa, hvor havde vi frosset. Men Humøret holdt ogsaa til denne Belastning, og det gik et Par Takker i Vejret, da vi ved Hjemkomsten fik serveret Jordbær, saa mange vi kunde spise.

Den 29. Juni begyndte Elevmødet. Tilstømningen var større end nogen Sinde, og Mødet fik et overordentlig festligt Forløb. Søndag Formiddag prædikede Aage Møller i Kirkesalen, og om Eftermiddagen talte han og jeg i Gymnastiksalen. Vi var lidt uenige paa flere Punkter, men sagde begge vor Hjertens Mening. Det gav frisk Luft, og jeg tror,

Foredragene glædede vore Tilhørere. De supplerede paa en vis Maade ogsaa hinanden godt. Om Aftenen opførte Lærerne Kiellands »Hvis et Folk vil leve —«. Stykket giver en levende Reportage fra Norges Frihedskamp. Det greb Forsamlingen. Om Mandagen talte Hvid og Carle', der var yngste Lærer paa Sommerskolen. Dagen sluttede med fin Musikunderholdning og Folkedans. Saa var Elevmødet slut — jeg tror, det festligste, vi endnu har haft; men adskillige af de gamle Elever kunde endnu ikke løsrive sig. De blev en Dags Tid endnu, hvad vi glædede os over. Det er dejligt at mærke, at I befinder jer vel hernede. Men omsider var Hverdagen der igen, og vi skulde ordentlig til at tage fat paa Skolearbejdet. Ja, det troede vi da. Men det skulde gaa helt anderledes.

Ved noget af et Tilfælde havde en Repræsentant for Røde Kors, Baronesse Wedel, faaet Kig paa Rønshoved Højskole. Hun fandt, at den egnede sig ganske udmærket til Lejr for Polakker, der paa en eller anden mærkelig Maade var havnet her i Landet. Vi bad for os, vi protesterede. Nu var vi lige saa godt i Gang. Der var mange andre Steder, som det var mere nærliggende at beslaglægge, hvor det vilde gøre mindre Fortræd o. s. v. Men Baronessen var ubønhørlig. — Vi havde af Myndighederne faaet Løfte om, at Skolen skulde blive taget sidst, hvis det blev nødvendigt igen at beslaglægge Bygninger paa disse Kanter. Vi blev i Stedet taget først. Om vi da saa ikke kunde fortsætte til 15. Juli. Saa kunde vore Elever da naa at faa det store Dybbølstævne med. Men nej. Man havde allerede strakt sig vidt etc., etc. Nu maatte Skolen omgaaende rømmes. Man havde haardt Brug for den. Vi maatte være glade for, at vi havde faaet Lov at holde vort Elevmøde o. s. v. i den Dur. Ja, saa var der jo ikke andet at gøre. Sørgmodige og gramme i Hu sendte vi Eleverne hjem den 4. Juli. Vi ventede at se Polakkerne rykke ind omgaaende, siden det havde hastet saa stærkt med at faa os jaget ud. Men der gik tre Uger, inden de første kom, og saa sent som den 14. August var der stadig ikke kommet flere, end at de nemt kunde have været anbragt

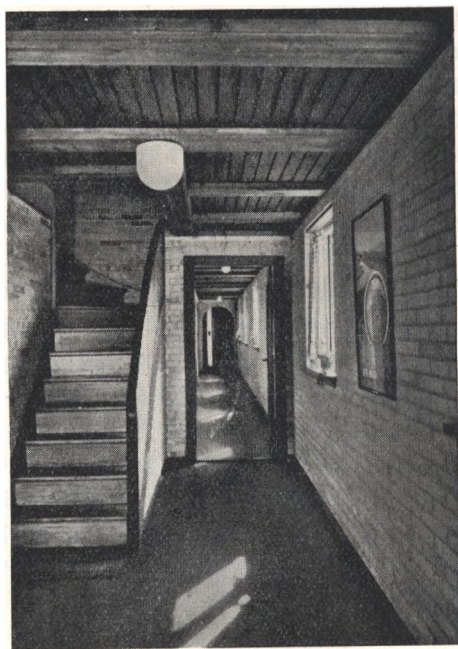
De kongelige Højheder paa Dybbøl (fot. af Krog).

Dybbølstævnet.

Det smukke „Grønsøhjem“ i Kollund.

Interiør fra Grønsøhjemmet.

Vore Hjælpere.

gik roligt og støt. — Men vi var alligevel glade, da vi omsider kunde sætte Kaasen mod Rønshoved. Vi bevarer Græsehjemmet og Kollunds »Neuengamme« i taknemlig Erindring. De gav os en god Start og reddede vor Vinterskole. D. N. U. og Lærer Marcussen skal have vor hjerteligste Tak, fordi de hjalp os i vor Nød. Og vi takker ogsaa Græsehjemmets Værtinde Ragnhild Fredslund, fordi hun tog det saa pænt altsammen — og aldrig klagede over Besværet med de mange ubudne Gæster.

Vi synes, Vinteren tegner særdeles godt. Vore Lærere og Lærerinder er vi meget glade for. Lad mig præsentere de nye: Anna Margrethe Winther leder Delingsførerafdelingen for de kvindelige Elever. Hun er uddannet paa Snoghøj og har tidligere været Lærerinde paa Vallekilde. Johs. Hvid er blevet gift og bor nu i Almas lille Lejlighed, suppleret med et tilstødende Værelse. Fru Hvid leder Undervisningen i Haandarbejde og spiller til Gymnastik og Sang. Asbjørn Mandø har Verdenslitteratur og Dansk som sine Hovedfag. Han er cand. mag. og var min Elev paa Askov. Aage Rasmussen underviser i Danmarks nyere Historie, Regning og Sprog. Han har Lærereksamen fra Jelling. Svend Aage Bülow er uddannet paa Elbæk. Hans Fag er: Nyere nordisk Litteratur,

Geografi og Sang. Vi glæder os over det allerbedste Samarbejde. Saadan skal det være.

I Køkkenet har Eva Olesen overtaget Almas Plads. Eva var Elev i Sommeren 1943 og har været Pige her siden. Hun klarer sin Plads udmærket, hvilket baade skyldes hendes egen Dygtighed og hendes gode Hjælpere.

Jeg vil benytte Lejligheden til at sige Alma Tak for de Aar, hun har hjulpet os. Alma kunde alt: spille og synge og spille Komædie og lave Mad — og først og fremmest var hun eet med Skolen i alle Forhold. Vi kan ikke takke hende nok for hendes Dygtighed og Hengivenhed. Vi vilde gerne have beholdt hende, men hun mente ikke selv, at hendes Kræfter kunde slaa til.

Pladsen tillader desværre ikke, at vi enkeltvis fremhæver vore øvrige dygtige Hjælpere, men jeg tror, de er klar over, at deres Arbejde bliver paaskønnet.

*

Det bevægede Aar 1945 er til Ende. Fremtiden er paa de fleste Omraader usikker, og Højskolen fører saa lidt som før nogen garanteret Tilværelse, hvad vi iøvrigt heller ikke ønsker. Men vi har al mulig Grund til at mene, at Rønshoved Højskole i Tiden, der kommer, vil faa stadig større Forpligtelser som Forpost mod Syd. Sydslesvigs ydre Skæbne er uvis. Men at dansk Forkyndelse faar store Muligheder og store Forpligtelser i de kommende Aar, er hævet over al Tvivl. Da har Rønshoved Højskole sin særlige Indsats at gøre. Vi skal søge at løse vor Del af Opgaven saa godt, som det er os muligt. Og Rønshoved Højskole er ikke blot Eleverne i Dag og os, der arbejder her. Det er ogsaa alle de gamle Elever, og vi ved, de vil hjælpe os i Fremtiden, som de har gjort det hidtil. Det er jo i særlig Grad de gamle Elever, vi kan takke for, at Skolen i disse Aar har kunnet melde stadig stigende Elevtal. De tre sidste Aar har vi ikke kunnet optage alle, der har meldt sig. Til Vinterskolen i Aar maatte vi sige nej til over to Hundrede, og til Sommer er allerede alt fuldt optaget. Vi takker jer for den Tillid, I har vist os. Den baade styrker og forpligter.

Vi siger ogsaa Tak for Bidragene til Støttefonden. Den

kan give en Hjælp til at faa de ydre Rammer helt i Orden. Vi bygger om muligt videre allerede til Sommer.

Vi glæder os over de mange Hilsener og Breve, vi faar fra jer i Aarets Løb og særlig til Jul. Desværre er det os umuligt at svare paa dem alle. Det maa I tilgive os.

Trykkerivanskeligheder har forhindret, at Aarsskriftet i Aar kunde udkomme til Jul. Det vil ikke gentage sig. Mange Henvendelser har fortalt os, at man har savnet det. Det kan naturligvis kun glæde os.

Den 9. Marts fylder Rønshoved Højskole 25 Aar. Vi har af Pladshensyn opgivet at fejre Jubilæet paa selve Dagen. Det maa vente til Elevmødet den 7. Juli. Da maa I endelig komme Mand af Huse og fejre den 25-aarige sammen med os her og vore 130 Sommerpiger. Vel mødt!

Jeres gamle Skole sender jer alle de bedste Ønsker om et glædeligt Nytaar med Tak for Aarene, der svandt. Og skulde der ligge Mørkeflager forude — for den enkelte og for vort Folk — vi ved, at de gamle Linier stadig har Gyl-dighed:

Immer det dages dog paany,
hvor Hjerterne Morgen vente.

De venligste Hilsener til jer alle.

Agnete og Hans Haarder.

Bertel med sin Mor.

MADS CHR. JØRGENSEN

F. 1925 — D. 1945

Eleverne fra Vinteren 1944—45 husker alle Mads Chr. Jørgensen. Han var stille i det, men naar man havde ham paa to Mands Haand, kunde han nok blive meddelksom, og da forstod man, at han var en Mand, der tænkte over Tingene og ejede et følsomt Sind. Han var optaget af nationale og politiske Spørgsmaal og glædede sig over at være med i Skolelivet baade i Arbejde og Fest.

Vi havde nok lagt Mærke til, at hans Helbred ikke var saa godt. Alligevel kom det som en overraskende og smertelig Meddelelse, at han pludselig var afgaaet ved Døden paa Aabenraa Sygehus — vistnok af en gammel Lidelse — ca. en Maaned efter, at han havde forladt Skolen. Jeg sendte et Brev til hans Mor, der er Enke, og fik til Jul en Hilsen, hvori hun skriver om sin Søn:

»For et Aar siden sad han saa glad iblandt os, men fire Maaneder efter var han plantet over i en bedre Have, og han vilde sikkert ikke gerne tilbage igen, selv om han elskede sin Mor og sit Hjem højt. — Tak for Deres Godhed mod min kære Søn, og vær saa venlig at hilse hans Kammerater. Han var saa glad for den Vinter.«

Vi vil huske Mads Chr. Jørgensen som en flink og interesseret Elev og en god Kammerat. Vi vil ære hans Minde.

H. H.

MEDDELELSER TIL ELEVFORENINGEN

Saa har vi atter juletid, og elevskriftet bliver spredt ud over landsdelen.

Det har ikke været noget godt aar for Haarders at holde skole i, eftersom de maatte afgive skolen til krigsfangelejr.

Men vi har i erindring et dejligt elevmøde fra i sommer, trods lidt daarligt vejr.

Og jeg vil haabe paa et endnu større elevmøde til sommer, da det jo er jubilæumsaar; i marts har skolen bestaaet i 25 aar. Det vilde være morsomt, om der kunde komme elever fra det første elevhold.

Mest glæder vi os over, at vi igen kan mødes med vore venner syd for grænsen, og jeg haaber, de vil komme; nu har vi ikke set dem i 5 aar, og medens vi har haft det godt, har de maattet leve i elendighed.

Skal vi ikke være enige om, yngre og ældre hold, at vi til sommer sætter alt ind paa at mødes til jubilæum. Nu er bilerne saa smaat kommet i gang igen, saa der bliver nok et sted at hænge paa.

Alene den natur, der er ved Flensborg fjord en sommerdag, kan man længes efter at se en gang om aaret, og er man der først, kommer alle de lyse minder frem i os.

Et godt nyttaar ønskes jer alle.

Jens Peter Solvang.

Til alle Elever, der har været med til at rejse Mindestenen paa Søren Finks Grav — hjærtelig Tak.

Sofie og Hans Fink.

Elevmøde og Jubilæumsstævne

Lørdag den 6., Søndag den 7. og Mandag den 8. Juli.

Grænselandsstævne

2.—9. August.

Elev- og Efteraarsmøde

Fredag d. 6., Lørdag d. 7. og Søndag d. 8. September.

NB. Da det paa Grund af de store Afstande har været vanskeligt at holde »Forældredage« hernede, vil vi gerne indbyde vore tidligere Elevers Forældre til at deltage i Efteraarsmødet. De er naturligvis ogsaa velkomne til Grænselandsstævnet.

Husk Tæpper og Rationeringskort.

Vel mødt!

RØNSHOVEDKREDSENE

Der er i det forløbne Aar blevet dannet to Rønshoved-Kredse.

Den første (for Mors-Thy) blev oprettet i Thisted i Efteraaret og har Erik Søndergaard, Torp, Karby, Mors, som Formand. Til Mødet i Thisted var der mødt nogle og tyve gamle Elever. Den anden Rønshovedkreds blev startet paa et Møde i Bramminge den 5. Januar. Den fik H. P. Andersen, Vilslev, Gredstedbro, til Formand og omfatter hele Ribe Amt. Ca. 80 gamle Elever deltog i Brammingemødet. Rønshovedkredsen for Ribe Amt holder sit næste Møde i Varde den 4. Januar 1947.

*

Anonyme Deltagere i en

Rønshoved-Vandrebog

fra Vinteren 1943—44 har for deres Bødekasse købt Kaj Munks Erindringer og skænket den til vort Bibliotek. Hjertelig Tak!

REGNSKAB

for

Rønshoved Højskoles Elevforening

1944—45.

	Indtægt	Udgift
Kassebeholdning 1. Juni 1944	223,98	
Overskud ved Elevskriftet	418,02	
Elevunderstøttelse Sommeren 1944		68,98
Kassebeholdning		573,02
Balance	642,00	642,00

Regnskabet gennemgaaet og fundet i Orden.

Rønshoved, 1. Juli 1945.

Sigvald Sørensen.

E. M. Hjort.

LOVE

for

Rønshoved Højskoles Elevforening.

§ 1.

Elevforeningen er stiftet for at være et Bindeled mellem Skolen og dens tidligere Elever, og den udsender i dette Øjemed et Aarskrift, der udkommer hvert Aar ved Juletid.

§ 2.

Som Medlem kan optages enhver, der har været Elev eller Lærer paa Rønshoved Højskole.

§ 3.

Bestyrelsen består af fem Medlemmer, hvoraf den mindre Halvdel afgaar ved første Generalforsamling, den større ved næste. Den vælger selv sin Formand og Kasserer. Førstnævnte sørger for, at de skiftende Elevhold i Skoletiden bliver gjort bekendt med Foreningen.

§ 4.

Der vælges to Revisorer, der afgaar skiftevis hvert andet Aar.

§ 5.

Medlemsbidraget er Kr. 3,00, som opkræves samtidig med Aarskriftets Udsendelse. Til Medlemmer Syd for Grænsen sendes Aarskriftet foreløbig gratis.

§ 6.

Aarskriftets Redaktion består af Formanden og en, der vælges af Skolen.

§ 7.

Bidrag til Aarskriftet modtages hvert Aar inden Udgangen af Oktober.

§ 8.

Regnskabsaaret gælder fra og til Generalforsamlingen. Foreningens Love og Regnskabet meddeles hvert Aar i Aarskriftet.

ELEVFORTEGNELSE

VINTEREN 1944—45.

- Børge Andersen, »Bakkegaard«, Stakroge.
Carlo Laurids Andersen, Vilslev, Gredstedbro.
Egon Andersen, Tarp, Sdr. Felding.
Fr. I. H. Andersen, Kolind Mk., Kolind.
Poul Andersen, »Bakkelund«, Refsvindinge, Fyn.
Svend Andersen, Østermarken, Vejen.
Andreas Øyaas Bentsen, Sødinge, Ringe.
Svend Bendixen Brok, Vilslev, Gredstedbro.
Gunnar Busch, Bøgely, Bastrup Skov, Vamdrup.
Børge Christensen, Hejlskov, Højslev.
Hans Jacob Christensen, Stangerum, Gerlev, Jyll.
Niels Chr. Christiansen, Mosegaard, Vust.
Hans Appel Christiansen, Nørregade 10, Brørup.
Christian Clausen, Nørrevold 3, Varde.
Kristen Godtfredsen, Sofiendal, Skalborg.
Emil Hansen, Kirkeby, Sdr. Omme.
Hans Hansen, Nr. Hostrup, Røde Kro.
Hans Hansen, c/o Fru Margr. Petersen, Stenkobbøl,
Fynshav (Als).
Hans Nørregaard Hansen, Søvig Nørregaard, Outrup.
Folmer Hjort-Jensen, »Egelund«, Uggelhuse.
Frede Houbak, Sakstrup, Bjergby, Hjørring.
Ebbe Højvang, Højvang, Ringe.
Knud Kristian Jacobsen, Jørlunde Købmandshdl., Slangerup.
Gunnar Jensen, Fru Karoline Jensen, Eriknaur, Løsning St.
Hans Chr. Jensen, V. Bjerg, Sdr. Felding.
Jens Bonnet Jensen, Velling, Ringkøbing.
Jens Carl Jensen, Korsholt, Skæve, Brønden.
Johs. Jensen, Sofiedal, Aalborg.
Godtfred Jessen, Vilslev, Gredstedbro.
Martin Jensen, Grønnegade 88, Esbjerg.
Sigv. Jensen, Birkelyst, Sdr. Felding.
Karl Johannesen, Hejbøl, Ølgod.

INDHOLD

	Side
<i>Hans Haarder</i> : Hvis et Folk vil leve — —	3
<i>Erik Trummler</i> : Endnu skal Freden vindes	23
<i>Henrik Wergeland</i> : Hilsen til Norges Frihedshær	29
<i>Aage Møller</i> : Guds Under	30
<i>Johs. Hvid</i> : Virkelighedens Prøve	39
<i>Jens Futtrup</i> : Fred — og hvad saa?	43
<i>Mogens Geismar</i> : Modstandskamp paa mere end een Maade	47
<i>Asbjørn Mandøe</i> : Staten og Mennesket	54
<i>Jens Peter Solvang</i> : Dygtighed og aandelig Udvikling	59
<i>Hans Haarder</i> : Aarets Gang	60
<i>H. H.</i> : Mads Chr. Jørgensen	92
<i>Jens Peter Solvang</i> : Meddelelser fra Elevforeningen	93
Rønshovedkredsene	95
Elevforeningens Regnskab	95
Love	96
Elevfortegnelse	97